

Examensarbete

Våren 2014

Sektionen för hälsa och samhälle
Kriminologi

Orsaker till ungdomsbrottslighet

En kvantitativ undersökning om brottslighet bland gymnasieelever

Författare

Christian Granängen

Handledare

Jonas Ringström

Examinator

Joakim Thelander

Abstract

Ungdomsbrottsligheten har studerats och diskuterats i en uppsjö av olika sammanhang, med mer eller mindre lyckade resultat. Två teorier, som under de senaste halvseklerna har försökt hitta svar på detta komplexa problem, står Travis Hirschi och John Braithwaite bakom. De utvecklade teorin om sociala band (1969) respektive återintegrerande skambeläggning (1989), där framförallt den förstnämnda fått en stor genomslagskraft inom den kriminologiska forskningen, medan den senare är något mer okänd. Men kan dessa två teorier förklara ungdomsbrottslighet? Genom att formulera en enkätundersökning, som kom att besvaras av 82 gymnasietreor, skapades ett kvantitativt material att granska. Eftersom tidigare forskning både gett stöd, men även kritiserat teorierna, blev det intressant att undersöka vad detta arbete kunde uppnå för resultat. Respondenterna i enkätundersökningen fick besvara frågor om sina relationer till de sociala banden, till skambeläggning samt uppge brottsliga förehavanden och brottsbenägenhet.

Resultatet tyder på att brottsbenägenheten är skiftande, och att intresset för brottslighet är närvarande. Kopplat till de sociala banden återfinns ett antal signifikanta samband, där resultaten visar att band till föräldrarna är betydande, framför allt förhållandet till mödrarna. Att hitta stöd för återintegrerande skambeläggning är svårt, men det finns tydliga samband mellan brottslighet, sociala band och skambeläggning. Exempelvis finns det ett anmärkningsvärt samband mellan känslor vid skambeläggning och det sociala bandet åtaganden, där främst vuxenhet är betydande.

Nyckelord

Sociala band, Återintegrerande skambeläggning, Ungdomar, Brottslighet, Enkät

Innehållsförteckning

2. Inledning.....	5
2.1 Problemformulering	5
2.2 Syfte	6
2.2.1 Frågeställningar.....	7
3 Tidigare forskning	8
3.1 Ungdomsbrottslighet	8
4. Teori	11
4.1 Teori	11
4.2 Travis Hirschi – Teorin om sociala band	12
4.2.1 Anknytning (<i>Attachment</i>).....	13
4.2.2 Åtaganden (<i>Commitment</i>).....	14
4.2.3 Delaktighet (<i>Involvement</i>)	15
4.2.4 Övertygelse (<i>Belief</i>).....	15
4.3 John Braithwaite – Återintegrerande skambelägning.....	16
5. Metod	18
5.1 Enkät.....	18
5.1.1 För- och nackdelar	18
5.2 Problematik kring hypotetiska frågor.....	18
5.3 Urval.....	19
5.4 Bortfall och access.....	20
5.5 Metodval.....	21
5.6 Reliabilitet, validitet och generalisering.....	21
5.6.1 Reliabilitet	21
5.6.2 Validitet	21
5.6.3 Generalisering.....	21
5.7 Etiska aspekter.....	22
6. Resultat.....	23
6.1 Bakgrundsfrågor.....	23
6.2 Respondenterna	24
6.3 Självrapporterad brottslighet och brottsbenägenhet	25
6.4 Sociala band och skambelägning.....	26

6.4.1 Skola, utbildning och framtid	27
6.4.2 Vänner, fritid och inställning till rättsväsendet	28
6.4.3 Skambeläggning	28
7. Diskussion och analys	29
7.1 Ungdomsbrottslighet och sociala band.....	29
7.1.1 Anknytning till familj, vänner och skola.....	29
7.1.2 Åtaganden mot högre utbildning och arbete	31
7.1.3 Delaktighet i ansedda fritidsaktiviteter	31
7.1.4 Övertygelsen och tron på rättssystemet.....	31
7.2 Ungdomsbrottslighet och skambeläggning	32
7.3 Avslutande diskussion	33
7.3.1 Problematik och kritisk reflektion	33
7.3.2 Slutsatser mellan resultat och teori	34
7. Referenslista	35
7.1 Tryckt litteratur.....	35
7.2 Rapporter och E-Dokument.....	36
7.3 Länkar.....	36
Bilagor.....	37
Bilaga 1 – Resultat	37
Bilaga 1.1 – Föräldrarnas sysselsättningsgrad	37
Bilaga 1.2 – Föräldrarnas utbildningsnivå.....	37
Bilaga 1.3 – Sambandstest mellan utbildning och sysselsättning - Mödrar.....	38
Bilaga 1.4 – Självrapporterad brottslighet	38
Bilaga 1.5 – Brottbenägenhet	39
Bilaga 1.6 – Skola, utbildning och framtid.....	39
Bilaga 1.7 – Vänner, fritid och inställning till rättsväsendet	40
Bilaga 1.8 – Skambeläggning.....	40
Bilaga 2 – Analys	41
Bilaga 2.1 – Sambandstest mellan variablerna ”Begå brott för respekt, pengar och status” – ”Bra relation till föräldrarna”	41
Bilaga 2.2 – Sambandstest mellan variablerna ”Begå brott för respekt, pengar och status” – ”Arbetar din mor”	41
Bilaga 2.3 - Tro på rättssystemet	42

<i>Bilaga 2.4 – Skambeläggning och brottsbenägenhet</i>	42
<i>Bilaga 2.5 – Skambeläggning och vuxenhet</i>	43
Bilaga 3 - Enkät	44

2. Inledning

”Skolan har en central position i det brottsförebyggande arbetet. Skolan ska minska brott och trakasserier, främst de som pågår här och nu på en skola. Skolan kan också bidra till att minska framtida brottslighet bland elever.” På detta vis inleds förordet till brottsförebyggande rådets idéskrift 19. (BRÅ, Idéskrift Nr. 19) Skolan har en central roll i brottspreventiva sammanhang, och utgör tillsammans med hem och fritid en betydande roll för barn och ungdomars skapande av en egen identitet. Uppträder dessa begrepp i negativ form, kan detta leda till konsekvenser som ur brottsförebyggande synvinkel är oroväckande.

Brottsdeltagandet är som allra högst under den tidiga tonårsperioden, men för de flesta individer klingar detta beteende successivt av i slutet av tonåren. (Flyghed, 2007, ss.32-33) Men detta avbrott sker inte per automatik, utan ett flertal viktiga och betydande faktorer spelar en stor roll i avvecklandet av ett avvikande och brottsligt uppförande. Frågan som måste ställas är varför majoriteten av alla brottsaktiva ungdomar avslutar detta beteende i tidigt skede, medan en minoritet av de övriga ungdomarna fortsätter? Förklaringen till detta kan återfinnas och diskuteras i en evighet, men det är framförallt två teorier jag anser vara relevanta och viktiga förklaringsgrunder, teorierna om sociala band respektive återintegrerande skambeläggnings. Varför just dessa två teorier bedöms vara viktiga, baseras främst på de sociala bandens genomslagskraft inom den kriminologiska forskningen. Mycket tidigare forskning har bedrivits kring denna teori, och stöd har i ett flertal fall påvisats. Personligen är jag också benägen att ge stöd åt teorin, då de sociala faktorerna är viktiga och betydelsefulla när man diskuterar kriminogena faktorer. Teorin om återintegrerande skambeläggnings, har inte haft samma tyngd som föregående teori, men jag anser den ha ett flertal intressanta aspekter och idéer som jag bedömer vara relevanta att studera och undersöka. Dessa två teorier är även på många sätt likartade, då både förespråkar och diskuterar inflytandet av vänner och familj. Med andra ord de sociala förklaringsgrunderna till varför kriminalitet uppstår.

2.1 Problemformulering

Psykologer och forskare är idag relativt överens om att individers beteende grundläggs i mycket tidiga år, i de flesta fall före fem års ålder. (Evenshaug & Hallen, 2008, ss.414-416). Men även tonårsperioden utgör en dramatisk och turbulent tid, där individens identitet formas och skapas (Evenshaug & Hallen, 2008, s.418). Att undersöka hur små barn påverkas och formas av sin omgivning är komplext och svårstuderat, även om det i mångt och mycket är där som resurser och kraft borde sättas in.

De flesta undersökningar rörande ungdomsbrottslighet har istället fokuserat på tonårens tidigare skeden, runt 15 års ålder. Dett kan härledas till framför allt etiska själ, men även till forskningens resultat som tyder på att de allra flesta inleder sin brottsliga karriär mellan 8 och 14 års ålder. Toppen av den brottsliga karriären visar sig dock vara mellan 15 och 19 års ålder, där flest antal brott begås (Blumstein et.al, 2007, s.3). Efter denna period slutar de allra flesta att begå brott, något som brukar ske efter 18-19 års ålder (Blumstein et.al, 2007, s.11). Travis Hirschis undersökning från 1960-talet innefattar enbart pojkar, men täcker in ålderskategorierna (Hirschi, 2002). Jonas Rings studie från 1999 innefattar dock både flickor och pojkar, men materialet är enbart baserat på elever i nionde klass (Ring, 1999). Det är därför som jag anser det relevant och intressant att undersöka en svensk gymnasieskola, men ungdomar i 18 till 19 års ålder, med andra ord i slutet av tonårsperioden. Enligt forskning bör dessa befinna sig i gränslandet mellan att avsluta sina kriminella karriärer eller till att fortsätta begå brott. Kan teorin om sociala band och teorin om återintegrerande skambeläggning hitta förklaringar och samband till ungdomarnas självrapporterade situation? Kan deras personliga bedömningar om sina sociala band, deras uppfattning angående skam och slutligen frågor där deras egen brottslighet, benägenhet att begå brott och inställning till brottslighet förklaras med hjälp av dessa teorier? Kan teorierna appliceras på ett fruktbart sätt och vilka faktorer och aspekter är mest betydande ur brottspreventiv synvinkel?

2.2 Syfte

Syftet är att undersöka ungdomsbrottsligheten bland svenska gymnasieelever som befinner sig i slutet av tonåren. Med fokus på teorierna om sociala band och återintegrerande skambeläggning undersöks därefter de båda teoriernas möjligheter till att förklara och tolka resultatet. Kan ett samband hittas mellan teori och ungdomarnas självrapportering, och således en förklaringsgrund till varför vissa individer begår brott?

2.2.1 Frågeställningar

- Hur ser respondenternas relation ut till de sociala banden och till återintegrerande skambeläggning?
- Hur ser respondenterna benägenhet ut till att begå brottsliga handlingar?
- Återfinns det ett samband mellan respondenternas självrapporterade uppgifter och de valda teoriernas förklaringsgrund till brottslighet?
- Om ett samband återfinns mellan respondenternas uppgifter och teorin, vilka faktorer framträder starkast rent teoretiskt som brottspreventiva?

3 Tidigare forskning

3.1 Ungdomsbrottslighet

För det första är det värt att notera, att nedanstående redogörelse kring ungdomsbrottslighet och den förekommande forskningen inom området, enbart utgör en mindre del av den omfattande forskning som bedrivits tidigare. Därför ska detta kapitel främst betraktas som ett begränsat utdrag, som jag dock bedömer tillräckligt i detta sammanhang och för mitt syfte.

Problematiken kring ungdomar och brottslighet har diskuterats under en mycket lång tid. Men för att diskutera detta vidare bör vi först reda ut vad som menas med ungdomar, vilka definitioner finns. Beroende på sammanhang använder man sig av varierande utgångspunkter, men både biologiska, psykologiska och sociala avgränsningar används. Sammanfattar man de olika avgränsningarnas definitioner är ungdomar individer i åldrarna 11 till 20 år (Estrada et.al, 2007, s.11). Ungdomsbrottslighet kan med andra ord sägas vara de lagbrytande och straffbelagda handlingar en individ mellan 11 och 20 år utför (Estrada et.al, 2007, ss.13-15).

Forskningen kring ungdomsbrottslighet har under de senaste årtiondena varit omfattande, och mängder av förklaringsgrunder och teorier har diskuterats och debatterats.

Brottsförebyggande rådet gav nyligen ut en omfattande rapport, ”*Brott bland ungdomar i årskurs nio*”, som innehåller självrapporterad brottslighet från ett flertal tillfällen, mellan åren 1995 och 2011 (BRÅ, Rapport 2013:3). Denna undersökning tyder på att ungdomar främst begår stöld och snatteri, och att antalet förövare minskar i takt med brottets grovhet.

Rapporten tyder även på att brottsligheten sedan 1995 har minskat bland ungdomar, speciellt utmärkande bland pojkarna (BRÅ, Rapport 2013:3, s.45). Förklaringen till denna minskning tycks återfinnas i en högre grad av både informell och formell kontroll, samt ändrade vanor och intressen (BRÅ, Rapport 2013:3, s.47).

Vilka insatser är då effektiva att sätta in mot ungdomsbrottslighet? På uppdrag av socialstyrelsen utredes ett flertal internationella metoder, och hur dessa visade sig vara effektiva i en svensk kontext. Man undersökte praktiskt inriktade metoder, som Scared straight, Boot camps och Wilderness programs, mot mer teoretiskt inriktade insatser som KBT-baserade insatser och familjebaserade program. De insatser som visade sig vara mest positiva ur återfallssynpunkt, var de mer teoretiskt inriktade programmen som KBT- och familjebaserade insatser. De praktiska insatserna, som Boot camps och Scared straight, gav i

det närmaste motsatt effekt, och verkade i stort sett kontraproduktivt (Andershed et.al, 2010, s.130-137). Detta utslag efterföljs redan i Sverige, där de flesta insatser mot unga brottslingar främst är av psykologisk och bearbetande karaktär.

Även om vi kan undersöka vilka insatser som är mest effektiva för att bearbeta unga brottslingar, är det kanske ännu mer intressant och relevant att undersöka orsakerna till varför ungdomar begår brott. Med utgångspunkt i ett mycket omfattande material, *CSDD – Cambridge Study in Delinquent Development*, har 411 unga pojkar från London, varit föremål för undersökning sedan 1961 och framåt (Blumstein et.al, 2007, s.38). Denna forskning har granskat den kriminella karriären, och vilka faktorer som driver på eller motverkar en lång kriminell karriär. De allra flesta begår brott för första gången mellan 8 och 14 års ålder, är som mest aktiva mellan 15 och 19 år och de flesta slutar att begå brott när de är runt 20 år gamla (Blumstein et.al, 2007, ss.3-4). De som begår sitt första brott i mycket unga år, får en tidig start på sin kriminella karriär, en tidig ”onset”. Forskningen tyder på att den kriminella karriären tenderar att bli mycket långvarig, när åldern för ”onset” är mycket låg (Blumstein et.al, 2007, s.3).

James W. Messerschmidt kom 2004 med boken ”*Flesh & Blood*”, där han undersöker skillnader mellan våldsbänagenhet mellan tjejer och killar i åldrarna 15 till 18 år (Messerschmidt, 2004). Messerschmidt syftar till att våldsbrott och yrken med närhet av fysiskt våld, i stor utsträckning domineras av män. Men är män mer våldsamma än kvinnor? Därför har han intervjuat ett antal unga tjejer och killar, och undersökt deras liv i skolan, i hemmet och på gatan. Det han kommer fram till är att alla tenderar att vara våldsamma, i olika situationer och på olika platser och av olika anledningar. Både killar och tjejer begår således våldsamma handlingar. (Messerschmidt, 2004, ss.118-119, 128-130).

En svensk studie utfördes 1999 i en avhandling av Jonas Ring, kallad *Hem och Skola, Kamrater och Brott* (Ring, 1999). Efter granskning av material från två omfattande riksundersökningar med 5 500 respondenter i nionde klass från 250 skolor, fann Jonas Ring ett relativt stort stöd till att de sociala orsakerna har stor betydelse. Hans utgångspunkt var att testa Travis Hirschis teori om sociala band, som även ingår i detta arbete. Ring återfann i stor utsträckning stöd för Hirschis teori. Anmärkningsvärt är att i Rings material ingick även flickor, vilket utgjorde cirka hälften av respondenterna. Trots att Hirschis undersökning enbart innefattade unga pojkar, återfanns ett lika stort stöd för flickor i Rings undersökning. Teorin

är således användbar som förklaringsgrund bland både flickor och pojkar (Ring, 1999, s. 191-195). Det är viktigt att veta att teorin är applicerbar på båda könen, då även min undersökning likt Rings, har respondenter representerade från både flickor och pojkar.

4. Teori

4.1 Teori

I detta arbete ligger fokus på ungdomsbrottslighet och hur denna kan förebyggas.

Kriminalstatistiken och självrapportering ger oss en bild över de svenska ungdomarnas brottshistorik, där en stor andel har begått lättare brott och ju värre brottet blir, desto färre blir också förövarna (Estrada & Flyghed, 2007, s.101). Kriminalpolitikens syfte är att minska brottsligheten och öka allmänhetens trygghet (Estrada & Flyghed, 2007, s.23), men detta är ingen lätt uppgift att lösa. Massmedia ger gärna bilden av att ungdomsbrottsligheten ständigt ökar, men enligt Brottsförebyggande Rådets Rapport 2013:3, har istället brottsligheten bland ungdomar minskat från 1995 fram till 2011 (BRÅ, Rapport 2013:3, s.45). Denna överdrift innebär dock vissa risker, där kraven på beslutsfattarna tenderar att övergå i förhastade beslut. Som tidigare nämnts begår en stor andel av alla ungdomar någon typ av lättare överträdelse i tonåren, men enbart då, vare sig förr eller senare. Men varför ser inte denna utveckling likartad ut för samtliga av dessa individer? Varför fortsätter en liten skara av ungdomarna att begå brott? Förklaringar till detta fenomen har undersökts i årtionden, för att studera vilka faktorer som bidrar till denna utveckling, och trots det finns ingen klar förklaringsgrund (Estrada & Flyghed, 2007, s.101). Ingrid Sahlin för i sin bok *Brottsprevention som begrepp och samhällsfenomen* en diskussion kring begreppet brottsförebyggande (Sahlin, 2008, ss.11-12). Vad menas egentligen med detta begrepp? Det Sahlin kommer fram till är att brottsförebyggande, eller brottsprevention som också används som begrepp, syftar till att bekämpa, hindra och förebygga brottslighet. Den svenska polisen har i en rapport från Brottsförebyggande rådet, *Polisers syn på brottsförebyggande arbete*, beskrivit brottsförebyggande som det primära syftet att förebygga brott, skador, olyckor och otrygghet, något som ligger i linje med exempelvis Sahlins definition (BRÅ Rapport, 2013:21, s.7).

Émile Durkheim, en av sociologins grundare, utvecklade funktionalismen, där det centrala begreppet kortfattat är att se samhället som ett system (Smith & Natalier, 2005, ss.13-14). Samhället kan betraktas som ett system, med värderingar, lagar och regler, som alla är vedertagna av befolkningen, och den allmänna uppfattningen är att förhålla sig till dessa. För om vi ska kunna undersöka brottslighet och varför den uppstår, måste vi veta vad som betraktas som brottsligt, och med andra ord veta vad den allmänna uppfattningen är.

Forskning om ungdomsbrottslighet, tyder på att insatser av social och psykologisk karaktär är de som ger de mest positiva resultaten vad beträffar återfallsbenägenheten (Andershed et.al, 2010, ss.150-151). Ungdomsbrottsligheten existerar i socialt betingade strukturer och värderingar, eller som Durkheim säger, ett system (Smith & Natalier, 2005, ss.13-14). Orsakerna till brottsligheten borde då undersökas i de sociala strukturerna, och eftersom insatser mot unga förövare även de tyder på att de sociala faktorerna är betydande, känns valet av teori inte speciellt långt borta. Travis Hirschis kontrollteori om sociala band och John Braithwaites teori om återintegrerande skambeläggning kommer därmed att utgöra den teoretiska delen i detta arbete.

4.2 Travis Hirschi – Teorin om sociala band

Travis Hirschi är en amerikansk sociolog och kriminolog, som 1969 presenterade sin bok *Causes of delinquency*. Boken behandlar ungdomsbrottslighet och hur denna i teorin ska kontrolleras och avvärjas (Hirschi, 2002). Det Travis Hirschi utvecklade var tankarna kring de fyra sociala banden, som enligt hans teori ska kunna förklara brottslighet bland ungdomar och hur detta ska undvikas.

Hirschi är kritisk till flera av de andra kriminologiska teorierna, främst de konfliktrinriktade. Han uttalar också en vis misstro mot teorin kring anomi. Hirschi är istället övertygad om att i den nya världen vi har konstruerat är inte dessa ”gamla” teorier till förtjänst längre, de har förlorat sin roll och kraft att förklara orsakerna till brott (Hirschi, 2002, Preface). Det är i denna utgångspunkt sociala band-teorin föds. Enligt teorin utgör de sociala banden en förklaringsgrund till ungdomsbrottslighet, och vad eller vilka faktorer som är betydande för att inte begå brott. Grundessensen är kort beskrivet att starka band håller individer borta från brott, medan svaga band ökar brottsbenägenheten.

Hirschi citerar i boken ett äldre uttalande av den franske sociologen Émile Durkheim, som lyder: *We are moral beings to the extent that we are social beings* (Hirschi, 2002, s. 18). Uttalandet sätter en vis prägel på de sociala banden, då Hirschi menar att de flesta i samhället delar normer och regler. När en stor del av en befolkning delar dessa normer och regler, brukar de betraktas som allmänt vedertagna (Hirschi, 2002, s.18-19). För att exemplifiera så är det enligt lag förbjudet att stjäla en annan persons cykel, och denna uppfattning delas av de flesta människor, och det är just i den vedertagna och allmänna uppfattning som lagen

existerar. Detta är viktigt att ha i åtanke, för vad anses som brottsligt eller inte? Brottslighet är inget som självständigt lever i samhället, det är något människor har konstruerat. De flesta individer, precis som tidigare beskrivits, anser att visa handlingar och tillgrepp inte ska vara tillåtna. Bryter man då mot dessa, begår man någonting brottsligt. Det är på så sätt vi kan studera sociala band och bedöma vad som är svaga respektive starka band, vi måste veta vad som är den rådande inställningen, och hur den allmänna uppfattningen kring konventionalitet och kriminalitet uppfattas och ser ut.

Travis Hirschi skrev sin bok 1969, och det är även då hans undersökning är gjord. Detta är en aspekt som får beräknas in när man diskuterar de sociala banden. För det första har samhället moderniserats och på många sätt ändrats sedan 1969, både beträffande normer, regler och lagar. Även aspekten kring etnicitet eller "ras", är viktig att ta hänsyn till, då Hirschis undersökning gör skillnad på vita och svarta. Hirschis studie innefattar även enbart unga pojkar, inte flickor, vilket är värt att notera.

4.2.1 Anknytning (Attachment) är det första bandet Hirschi benämner. Detta begrepp handlar om våra band och relationer till familj, skola och vänner (Hirschi, 2002, ss.83-85). För det första är relationen och banden till våra föräldrar eller andra närstående vuxna viktigt. Unga med föräldrar tillhörande låg klass och låg status, visade sig ha svagare band till föräldrarna. Motpolen är istället unga från högre klass, som visade sig ha starkare band till föräldrar och vuxna. Med andra ord tenderar ungdomar med föräldrar som saknar inkomst och arbete att uppvisa svaga band. Det Hirschi syftar på är att föräldrar av lägre klass har en svagare koppling till det konventionella samhället, man står på sidan av. Dessa föräldrar är av lägre klass i socioekonomisk mening. Dessa föräldrar visar sig också inneha svagare tro till rättssystemet och dess lagar. Föräldrar med en högre socioekonomisk status, delar i all väsentlighet samhällets värderingar, lagar och regler. Enligt Hirschi har ungdomar med föräldrar i lägre klass betydligt högre risk att begå brott, än de som har föräldrar med starka band. (Hirschi, 2002, ss.85-96, 107-109).

För det andra spelar skolan en viktig roll för barnens anknytning. Skolan utövar, förutom föräldrarna, kontroll. Trivs de unga i skolmiljön, är framgångsrika och känner ett stöd från både skola och föräldrar att prestera och vara duktig, ger detta starka band (Hirschi, 2002, ss. 110-111).

Hirschi ser låg intelligens som en betydande faktor som uppvisar svaga band till skolan. Har en ungdom svårt att prestera och klara skolan, uppstår en känsla av misslyckande. Framtida utbildning och ett "bättre" arbete riskeras att förloras (Hirschi, 2002, s.112). Det är just i denna avsaknad av intresse för att prestera som är riskabelt. En individ som satsar på sin utbildning för att i framtiden ha ett högstatus arbete, värderar detta högt och får på så sätt starka band till skolan. Saknas detta intresse eller att ett intellektuellt hinder föreligger, blir banden svaga. Värt att notera med Hirschis resonemang kring detta är just tidsaspekten. Hirschis tankar är från slutet av 1960-talet, då helt andra synsätt rådde, till skillnad från idag. Idag betraktas intelligens annorlunda, då de mängder av valmöjligheter ungdomar har, tillåter mängder av alternativ inför framtiden. Enbart för att en individ inte väljer att utbilda sig på högskolenivå och satsa på ett status-arbete, betyder inte det att individen saknar drömmar och mål, som man är rädd för att förlora. Men trots detta är inte Hirschis argument oanvändbart, tvärtom. Med vetskapen om dagens förhållande kan ända Hirschis idé appliceras. För oavsett vilken utbildningsnivå eller mål en individ har, är det just drömmen och målet som är betydande. Avsaknaden av dessa får betraktas ge upphov till svaga band.

Den tredje betydande delen i anknytningen är vänner. (Hirschi, 2002, ss.135-138). Detta innebär att individer med ett bra självförtroende och med god anpassning i skolan, är mindre benägna att begå brott. Familj, skola och vänner hänger således samman, då ungdomar som innehar en bra familj, med en framgångsrik skoltid oftast blir vänner med ungdomar i ungefär samma situation och med likande sociala band. Det samma gäller motsatsen, att unga med dåliga relationer till föräldrar och som inte passar in i skolans system, tenderar att umgås med individer från samma situation och med likartade band. Hirschi lägger dock stor vikt i skillnaden att gänget inte drar in "oskyldiga", utan att det till stor del bygger på personliga preferenser (Hirschi, 2002, ss.159-161). Med andra ord hamnar en ungdom inte slumpmässigt i "dåligt" sällskap, utan söker sig ditt medvetet eller omedvetet på grund av att de andra i gänget är likasinnade med tendenser till svagare band i förhållande till skola och föräldrar.

4.2.2 Åtaganden (Commitment) Begreppet åtagande kan beskrivas som de ungas mål att passera ett antal konventionella linjer. Dessa linjer handlar främst om bekräftandet som vuxen, att ha en hög utbildning och att ha ett status arbete som kräver en hög utbildning. De ungdomar som håller dessa mål som viktiga, är mycket benägna att lyckas, vilket således gör att deras band till dessa åtaganden blir starka (Hirschi, 2002, ss.162-163). De riskerar inte att

begå en brottslig handling som kan omkullkasta dessa mål. De individer som saknar dessa mål och drömmar, eller av olika anledningar misslyckas att uppnå dem, får enligt teorin svaga band, och riskerar således att i större utsträckning begå kriminella handlingar. (Hirschi, 2002, ss. 185-186). Det finns dock en viktig aspekt att notera i detta sociala band. Grunden i bandet kring åtagande är ungdomarnas vilja och intresse att uppnå dessa mål. Essensen är att individer med starka mål och drömmar inför framtiden, inte vill riskera att förlora dessa, vilket en kriminell gärning kan göra. Anmärkningsvärt är dock teorins utformning där det är främst hög utbildning och ett framgångsrikt arbete som räknas. Man bör nog fokusera på själva viljan att uppnå sina drömmar och mål, oavsett vilken nivå detta tar individen till. Det är själva misslyckandet hos de som har avsikten att uppnå dessa mål, som tenderar att ha svaga band och vara brottsbenägna. Man kan betrakta den i likhet med strain-teorin, utvecklad av Robert Merton, där förlusten av förväntade framgångar och mål kan leda till brottslighet. Med andra ord tar man hjälp av brottsliga handlingar för att på ett annat sätt uppnå det man misslyckades med på laglig väg.

4.2.3 Delaktighet (*Involvement*) Detta tredje sociala band visar upp betydelsen av de ungas deltagande i allmänt accepterade aktiviteter, så som träning, idrott, musik, föreningsliv eller övriga hobbies och fritidssysselsättning. Unga som är involverade i en eller flera av dessa aktiviteter har således starka band, och deras brottsbenägenhet minskar (Hirschi, 2002, ss. 187-188). De faktorer inom detta band som ökar intresset för brott är unga män som inte är aktiva inom föreningar, idrott eller skolans upptåg. Deras fritid ägnas åt att ”dra runt” på mopeder eller i bilar, oftast planlöst. Dessa ungdomar är inte intresserade av skolan eller vuxenlivet, utan känner sig uttråkade. Denna känsla av just uttråkning, beskrivs som en stor orsak till ungas brottsintresse. Kort och gott så hinner man inte begå brott om man fyller fritiden med något intressant och meningsfullt (Hirschi, 2002, ss.189-196).

4.2.4 Övertygelse (*Belief*) Denna fjärde och sista anhalt i de sociala banden, behandlar de moraliska och lagenliga övertygelser människor besitter. Dessa uppfattningar kring lag och moral, måste vara allmänt vedertagna i samhället för att betraktas som sådana. En stor majoritet av befolkningen i samhället måste vara överens om att dessa lagar och regler gäller och bör vara rådande (Hirschi, 2002, ss.197-198). Som exemplifierat tidigare är de allra flesta människor i samhället att det är fel att stjäla en annan persons cykel. Det är både moraliskt förkastligt och förbjudet enligt lag. Dock finns det en minoritet av befolkningen som av olika anledningar väljer att bryta mot dessa moraliska barriärer och lagstadgade förbud. Människor

som delar allmänhetens uppfattning, och som litar på rättssystemet och polisen, uppfattas ha starka band. De individer som inte delar denna uppfattning, som är missnöjd med polisen och rättssystemets arbete, visar sig ha en högre tendens att bryta mot lagen och de moraliska barriärerna.

Hirschi tar upp Sykes och Matzas teori om neutraliseringstekniker som en viktig aspekt (Hirschi, 2002, ss. 205-212). Denna teori handlar kort beskrivet om individers förmåga att neutralisera de moraliska och etiska hinder som kan stå i vägen för en brottslig handling. Eftersom ungdomar oftast tar del av de moraliska och etiska normer och regler som är rådande i samhället, vet de även att man inte får bryta mot dessa. Brottslighet är således inte accepterat. Men för att rättfärdiga avvikande och normbrytande beteende, tar man hjälp av det som Sykes och Matza kallar för neutraliseringstekniker. Ska man exemplifiera kan man tänka sig en student som vet att det är förbjudet och inte accepterat att fuska på en tenta. Men gör läraren ett orättvist prov, kan studenten rättfärdiga sig själv att fuska, eftersom han då anser att det inte ger något annat val (Lilly, Cullen & Ball, 2011, ss.102-103). Teorin uppdelas i ett flertal punkter; 1) Förnekande av ansvar, 2) Förnekande av skada, 3) Förnekande av offer samt 4) Fördömande av fördömnarna. En individ som besitter en låg övertygelse om samhällets förmåga och dess rådande system, kan med hjälp av dessa punkter överväga att begå brottsliga handlingar (Hirschi, 2002, ss.205-212).

4.3 John Braithwaite – Återintegrerande skambeläggning

John Braithwaite är en australiensisk kriminolog som 1989 släppte boken *Crime, shame and reintegration*, där han argumenterar om skam, medling och återanpassning (Braithwaite, 1989). I vårt samhälle finns normer, värderingar, regler och lagar – mer eller mindre allmänt vedertagna och accepterade. Dessa delas med andra ord av de allra flesta i befolkningen. Unga som växer upp i en miljö där dessa faktorer är accepterade och tydliga, är det oftast förknippat med skam att bryta mot dem. Bryter man som tonåring mot en klargjord regel, kommer han eller hon att bli tillsagd, i vilket skam medföljer (Braithwaite, 1989, ss.101-104). Enligt Braithwaite kan denna skamkänsla leda till mycket varierande utgångar, beroende på utövning. Skambeläggning med fokus på personen, kan leda till en ödesdiger stigmatisering. Personen känner sig skamsen, dålig och oförmögen att handla rätt. Detta leder i förlängningen till att personen accepterar sig själv som oförfärdig och som en dålig människa, vilket i vissa fall skapar en brottsling och återfallsförbrytare. Men utövar man istället återintegrerande skambeläggning, som enligt Braithwaite förhindrar brottslighet, blir detta en

brottsförebyggande teori. Återintegrerande skambeläggning lägger inte fokus på personen, utan på handlingen som sådan. För att exemplifiera kan vi se tonåringen som blir tillsagd av sina föräldrar känner med stor säkerhet skam, men fokus är inte på tonåringen som individ. Han får tydligt klargjort att det han gjorde var fel och oacceptabelt, men att det inte är han som person som är oacceptabel, utan handlingen som utfördes som var fel. Tonåringen känner sig omtyckt och ”god”, men får samtidigt en tydlig förståelse för vad som är fel eller ej. För att upprätthålla denna känsla av omtyckthet och hålla sig borta från skamkänslan, bibehåller individen en linje som anses vara enligt samhällets normer, lagar och regler (Braithwaite, 1989, ss.80-83). Brottsliga handlingar undviks. Denna teori bygger på att de föräldrar eller andra vuxna som finns i exempelvis tonåringens närhet, själva följer och accepterar samhällets rådande normer och värderingar.

5. Metod

Den metod som används i detta arbete grundar sig i en kvantitativ inriktning, med enkätformulär som metod för insamling av data. Utöver detta ingår litteraturstudier av relevant och användbart slag. Enkätundersökningen har utförts med respondenter gående i tredje årskursen på gymnasiet, där de deltagande vid svarstillfället varit över 18 år.

5.1 Enkät

Enkäten i denna undersökning består av 45 frågor, uppdelade i fyra moduler, där den första behandlar bakgrundsfrågor, den andra frågor rörande sociala band, den tredje tar upp frågor om skambeläggning samt den fjärde och sista, som undersöker brottsbenägenhet och inställning till brott.

5.1.1 För- och nackdelar

Fördelarna med en enkät är många, då de är relativt kostnadseffektiva och inte heller speciellt tidskrävande. Man kan nå ut till ett stort antal respondenter, och får således ett större urval. Man undviker också den så kallade intervjueffekten, som dokumenterat uppstår i varierande former vid intervjuer. Respondenten i sådana situationer tenderar att påverkas av intervjuarens sätt att ställa frågor (Svenning, 2003, ss.120-121). Detta är dock inte möjligt vid enkätformulär, där respondenten både på gott och ont är bundna till enkätens utformning och frågor. Intervjueffekten undviks, men lämnar samtidigt inga möjligheter till att ställa följdfrågor, utreda missförstånd eller gå in på djupet. De känsligare frågorna är även de lidande vid en enkät, då ett opersonligt enkätformulär inte skapar det förtroendet som behövs för detta, vilket är möjligt vid intervjuer (Ejlertsson, 2009, ss.11-12). Den totala anonymitet som är möjligt vid enkätformulär öppnar dock upp för att många respondenter ställer upp och svarar, vilket är betydande. Även fast enkäter har fördelar, finns det även en rad ytterligare negativa aspekter att ta hänsyn till. För det första är bortfallet en stor faktor. En välgjord och bra formulerad enkät ska dock ha en svarsfrekvens på över 80%. Vid en intervju kan antalet frågor bli omfattande, med följdfrågor och djupare diskussioner, detta är dock svårt vid enkätundersökningar. Enkäter erbjuder inte heller möjligheten att ställa följdfrågor eller utreda missförstånd (Ejlertsson, 2009, ss. 12-13).

5.2 Problematik kring hypotetiska frågor

En liten del av frågorna materialet i denna undersökning baseras på kan betraktas som hypotetiska frågor. Med andra ord får respondenterna uppskatta deras egen vilja att delta i ett fiktivt och hypotetiskt brottsscenario. Detta är dock inte helt oproblematiskt, då hypotetiska

frågor allmänt sett är svåra att använda i enkätformulär och kvantitativa undersökningar. Dessa svårigheter grundar sig främst i de hypotetiska svarens förankring i verkligt och faktiskt beteende. Det är svårt att bedöma i vilken mån svaren har samband med hur de faktiskt agerar i det verkliga livet. Därför blir dessa hypotetiska frågor svåra att dra direkta slutsatser av. De hypotetiska frågorna finns dock närvarande i denna undersökning, och trots att de inte kan användas till säkra slutsatser, kan de ändå ge en antydning om respondenternas intresse för brottslighet.

5.3 Urval

Det optimala vid enkätundersökningar är så kallade totalundersökningar, där en hel population ingår, exempelvis alla personer mellan 15-80 år. Dessa är oftast omöjliga att genomföra, men även mycket kostsamma och tidskrävande (Ejlertsson, 2009, ss.18-19). Därför får vissa avgränsningar och urval göras, eller som Conny Svenning kallar det, en *miniatyrkopia av populationen* (Svenning, 2003, s.101). På grund av ett flertalet praktiska skäl, har inte en miniatyrkopia blivit föremål för denna undersökning. Den urvalstyp som blev aktuell är ett så kallat bekvämlighetsurval. Det innebär att urvalet är hämtat från en plats som undertecknad har tillgång till, och som underlättar insamlandet. Det positiva med denna urvalstyp är att svarsfrekvensen ofta bli högt och bortfallet minimalt. Men tyvärr medföljer vissa negativa aspekter att ta hänsyn till, bland annat så blir det i det närmaste omöjligt att generalisera resultatet (Bryman, 2013, ss.194-195).

Målgruppen för denna undersökning är ungdomar i 18-19 års ålder i tredje klass på gymnasiet. I denna undersökning har en teoretiskt inriktad kommunal gymnasieskola varit föremål, och platsen för skolan kan beskrivas som en typisk svensk medelstor industristad, med förhållandevis god ekonomi. Vilka klasser som senare besvarade enkäten skedde bortom min påverkan eller inflyttande, utan lämnades i den av rektorn hänvisade samhällslärares kontroll. Beträffande det urvalet skedde det slumpmässigt, och enligt berörd samhällslärare var det andra lärares inställning och tidsperspektiv som styrde.

För att uppnå en representativitet och ett stickprov ur populationen eller målgruppen, måste urvalet vara statistiskt baserat och betydligt större. Elever och gymnasieskolorna måste spegla populationen, och således inhysa alla tänkbara socioekonomiska faktorer och aspekter (Ejlertsson, 2009, ss.18-22). Denna undersökning är dock inte representativt för populationen, då enbart en teoretisk gymnasieskola i en stad undersöks. Detta påverkar dock inte arbetet i

negativ riktning, utan syftet med undersökningen kan ändå genomföras och hållas relevant, även om resultatet kan betraktas som isolerat och fristående.

5.4 Bortfall och access

Det externa bortfallet i denna undersökning får bedömas vara rimlig, då 8 av de 90 enkäterna ej blev besvarade. Eftersom enkätundersökningen är genomförd på en enda gymnasieskola, i en form av bekvämlighetsurval, blev bortfallet således lågt. De allra flesta har valt att besvara enkäten och samtliga enkäter har kunnat samlas in för granskning.

Bortfallet på 8 enkäter berodde främst på att två berörda lärare inte ansåg sig ha tid att dela ut enkäten inom tidsramen. Det interna bortfallet visade sig vara mycket lågt, och enbart två stycken enkäter berördes av detta. Förklaringen till det interna bortfallet i dessa två enkäter är att respondenterna saknar en mor eller far, och har därför valt att inte svara på hälften av de inledande frågorna angående föräldrarna.

Det finns dock vissa åtgärder för att minska det totala bortfallet i enkätundersökningar, vilket noga har studerats inför denna undersökning. Dessa ”knep” handlar främst om utformning och layout, där en genomtänkt sådan bidrar till ett mindre bortfall. För det första underlättar det för respondenten om enkäten ser tunn och lätt ut att besvara, och inte upplevs vid första anblick som oöverkomlig. Genom att minska antalet frågor, göra enkäten luftig och inte tät samt lägga tid på utformningen av en tydlig presentation, visar sig minska bortfallet. Detta ”knep” får dock användas vaksamt, då det annars riskerar att påverka kvalitén och undersökningens syfte (Bryman, 2013, s.233)

Access är även den en viktig aspekt att diskutera. Kan urvalet till denna undersökning nås på ett förhållandevis enkelt sätt, eller är deltagarna svåra att få tillgång till? De som är intressanta i detta arbetes synvinkel är ungdomar i 18 till 19 års ålder, studerande i tredje året på gymnasiet, de är således målgruppen för de respondenter jag vill åt. Att få tillgång till denna grupp bedöms som lätt, då jag kontaktade en kommunal gymnasieskola, träffade rektorn som skickade mig vidare till en ansvarig samhällslärare. I samråd och diskussion med läraren, beslutades att han ansvarade för utdelning och insamling av enkäterna. Accessen är därför replikerbar och kan utan större svårigheter på nytt användas.

5.5 Metodval

I arbetets inledande fas var ett kvalitativt förhållningssätt den tänkta metoden, med intervjuer och deltagande observation. Efter svårigheter med access och bristande intresse hos respondenter att medverka, omformulerades arbetets förhållningssätt till en kvantitativ inriktning. Metoden blev således att med hjälp av en enkätundersökning studera gymnasieungdomars relation till sociala band, skambeläggning och brottsbenägenhet.

5.6 Reliabilitet, validitet och generalisering

5.6.1 Reliabilitet är betydande i diskussionen om ett arbetes tillförlitlighet. Utförs två arbetet efter varandra, och dessa har liknande metod och syfte, och utan större förändringar i populationen, ska resultatet bli i stort sett identiska (Svenning, 2003, ss.67-68). Till följd av anonymitet uttalar inte gymnasieskolans eller stadens namn i arbetet, vilket försvårar reliabiliteten. Att genomföra en likartad studie är svårt, bedömt utifrån ett flertal faktorer. För det första är inte urvalet representativt ur en population, utan snävt valt till en gymnasieskola och en stad. Utför man en liknande studie om ett par år framåt i tiden i samma stad, och på samma gymnasieskola, kan resultatet bli liknande. Detta är dock enbart spekulativt och inte heller speciellt intressant för andra forskare, om ens tillgänglighet finns då dessa uppgifter av anonymitetsskäl är dolda.

5.6.2 Validitet är ett begrepp som är mycket viktigt att eftersträva. Validitet kan översättas till förmågan att mäta det man avser att mäta i arbetet och undersökningen (Svenning, 2003, ss.64-66). Eftersom detta arbete grundar sig på enkätundersökning, tenderar ett antal risker att inträffa, som exempelvis mätfel, det vill säga att frågornas syfte inte förstås eller att respondenten missuppfattar frågan. För att upprätthålla en hög validitet behöver man ha korrekta mätmetoder och mått (Ejvegård, 2012, s.80). Enkäten i denna undersökning är uppbyggd kring arbetets syfte, med andra ord baserad på information kring ungdomarna och deras brottsbenägenhet, samt kring valda teorier. På så sätt är enkäten formad för att i så hög grad som möjligt ge relevant information, som avser att mäta det som ska mätas (Ejvegård, 2012, ss.80-82).

5.6.3 Generalisering handlar om i vilken utsträckning de resultat en undersökning producerar kan generaliseras till andra grupper och delar av befolkningen. Man kan även beskriva det som forskarens önskan att den egna undersökningens resultat ska gälla även på andra grupper och individer än de som deltog i den egna studien (Bryman, 2013, s.168). I denna undersökningen fall är det önskvärda att få fram ett resultat som i stor utsträckning kan

generaliseras till alla tredjeklassare i svenska gymnasieskolor. Men för att detta ska vara möjligt i så hög grad som möjligt krävs ett representativt urval. Som tidigare diskuterat är det svårt att använda en hel population i undersökningen, utan ett urval eller stickprov är att föredra. Detta urval ur populationen ska helst vara så representativt som möjligt för att resultatet ska kunna generaliseras (Bryman, 2013, s.169).

Undersökningen innefattar cirka 90 respondenter, vilket är ett förhållandevis litet urval, men dock rimligt för en undersökning av denna storlek och tidsrymd. Urvalet har hämtats från en kommunal gymnasieskola med teoretisk inriktning, belägen i en medelstor svensk stad. Detta urval är dock inte speciellt representativt för landets alla tredjeklasser på gymnasiet, då urvalet är alldeles för tunt och snävt. För att bibehålla en hög representativitet bör urvalet vara bredare och mer statistiskt baserat, så att alla tänkbara faktorer och aspekter blir representerade, såsom stadstyp, geografi, samt friskolor och kommunala skolor. Detta har dock inte varit möjligt i denna undersökning, till följd av varierande restriktioner och tidsaspekter, vilket gör att urvalet i denna undersökning inte kan betraktas som representativt. Resultaten kan således inte betraktas som generaliserbara.

5.7 Etiska aspekter

Alla deltagande i denna undersökning var mellan 18 och 19 år då enkäten delades ut och besvarades, vilket medför att samtliga deltagande var myndiga. Eftersom frågorna i enkäten och arbetets syfte bygger på personliga uppgifter, som kan anses och uppfattas vara känsliga för de deltagande, måste allt ske konfidentiellt och anonymt. Därför efterfrågas inga personliga eller identitetsavslöjande uppgifter i enkäten, enbart bakgrundsfrågor som ej kan härledas tillbaka till den som svarat. Deltagandet är frivilligt och syftet med arbetet framgår tydligt i följebrevet. Alla enkäter kodas och efter avslutat arbete förstörs samtliga material. De deltagande är studerande vid en teoretiskt inriktad kommunal gymnasieskola i en medelstor svensk stad. För att deltagarna ska känna sig trygga och säkra i undersökningen, lämnas dessa föregående uppgifter angående stad och skola därhän, och namnges inte i arbetet.

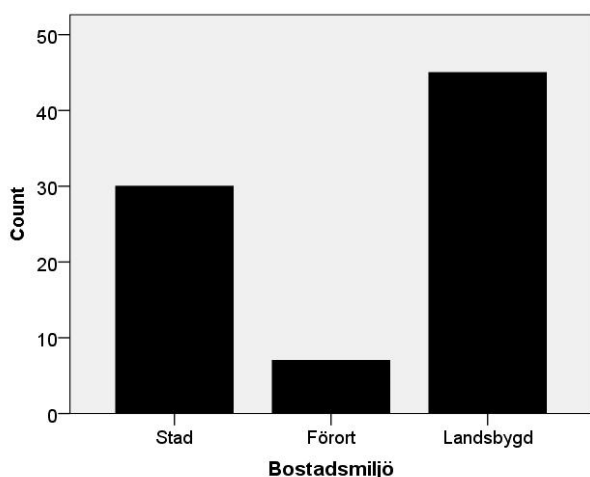
6. Resultat

6.1 Bakgrundsfrågor

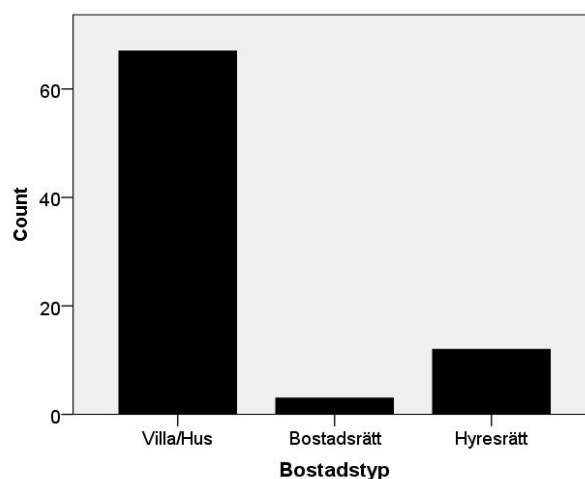
Materialet grundar sig i 82 besvarade enkäter, utförda av elever gående i tredje klass på gymnasiet, alla fyllda minst 18 år. Gymnasieskolan bedrivs i kommunal regi och är teoretiskt baserad, med linjer som berör teknik, samhälle, natur, handel samt estetiska inriktningar. Till följd av anonymitet kan inte platsen och stadens namn skrivas ut, men den kan beskrivas som en medelstor svensk kommun och stad, med mellan 20 000 och 30 000 invånare.

Könsfördelningen bland respondenterna var jämn, med 54% män respektive 46% kvinnor.

Vid de frågor som gällde bostadsmiljö och bostadstyp, uppger en stor majoritet (58%) att de lever i en landsbygdsmiljö, följt av stadsmiljö och ett fåtal i förort. Beträffande bostadstyp är det mest förekommande villa/hus (71%), följt av hyresrätt och enbart ett fåtal i bostadsrätt.

Figur 1. Bostadsmiljö

Figur 2. Bostadstyp

I enkäten fick respondenterna ett antal frågor om deras föräldrars tillstånd och situation. Två respondenter uppger att de saknar en förälder, i båda fallen en far, eftersom de utelämnat svar kring berörda frågor. Ytterligare bakgrundsinformation saknas dock, så i vilken omfattning föräldern är utelämnad kan enbart ske spekulativt, men räknas här som ej närvarande i respondentens liv. Totalt antal föräldrar, med två saknade fäder inräknande, blev 162. Av de 162 föräldrarna arbetar 146 stycken heltid, vilket bedöms som en klar majoritet. Enbart 16 personer har en annan sysselsättningsform, med 4 fall av pension, 3 fall av halvtidsarbete, 3 fall av sjukskrivning samt 6 fall av arbetslöshet. (Se bilaga 1.1 för tabeller)

Rörande utbildningsnivå är de allra flesta utbildade vid universitet eller högskola, dock ej i vilken omfattning eller utbildningslängd. I ett flertal fall tenderar dock utbildningsnivån att sjunka rejält till enbart grundskoleutbildning, och detta får ses som en trend i respondenternas svar angående föräldrarnas utbildning, att nivån i de flesta fall är hög med att den i de andra fallen tenderar att vara mycket låg. Klyftorna är således både tydliga och omfattande. Det finns även ett vagt samband mellan utbildningsnivå och sysselsättning, då de med lägre utbildning i ett flertal fall tycks sakna heltidsarbete eller lider av arbetslöshet. I fallet med respondenternas mödrar, är detta samband signifikant, och ett samband kan påvisas. Med andra ord kan vi i mödrarnas fall se ett tydligt samband mellan utbildningsnivå och sysselsättningsgrad (Se bilaga 1.2 & 1.3).

6.2 Respondenterna

Det speglas tydligt i respondenternas svar att träning och hälsa är viktigt, något som det de senaste åren blivit en trend i Sverige. En klar majoritet styrketränar, konditionstränar eller utövar idrott på sin fritid, och just gym anges som en vanlig företeelse. Förhållandevis få röker och snusar, enbart 7 fall respektive 9 fall, och vid ett flertal tillfällen har respondenten angivit bruk av både alkohol och tobak. Ingen har uppgett bruk av narkotika, vilket får ses som ett intressant utslag. Enligt den rapport av Centralförbundet för Alkohol- och Narkotikaupplysning, CAN, som nyligen publicerades, är resultatet i denna undersökning avvikande (CAN, Rapport Nr: 139). Rapporten, *Skolelevers drogvanor 2013*, baseras på uppgifter från både elever i nioende klass och tvåor från gymnasiet. Alkoholkonsumtionen är i linje med denna undersöknings resultat, där cirka 62% säger sig dricka alkohol. CANs rapport visar dock på att tobaksanvändandet ökat bland gymnasieelever, samt att närmare 15 % av gymnasieeleverna säger sig ha testat narkotika (CAN, Rapport Nr: 139, ss.9-11).

Körkortsinnehav och tillgång till en egen bil är två aspekter som efterfrågades. 50 stycken av de 82 respondenterna uppger att de innehar körkort för bil, men enbart 30 stycken av dessa har tillgång till en egen bil. I övrigt uppgav 3 personer att de har körkort för moped, och ingen av dessa hade körkort för personbil. Varför just frågor om moped tog med, beror delvis på transportmöjligheten för respondenten, men främst för att undanröja missvisningar angående trafikbrott, då man kan säkerhetsställa att dessa har skett med just personbil. Eftersom enbart 3 personer har mopedkörkort kan detta kontrolleras. Främst på grund av lagändringen från

2009 som säger att körkort måste finnas för alla som framför en moped (transportstyrelsen.se).

6.3 Självrapporterad brottslighet och brottsbenägenhet

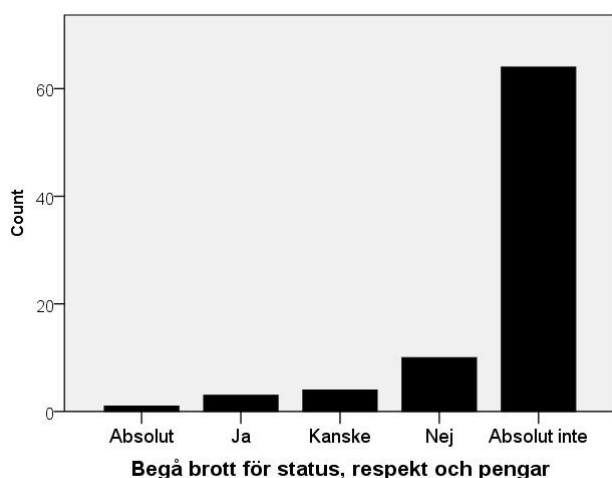
I enkäten fick respondenterna frågor angående deras inställning till brott och deras benägenhet till att begå dessa. De fick även göra en kort självrapport över deras egen belastning och vilka brott de begått. De fick även avslutningsvis ringa in ett antal begrepp som de ansåg skulle vara det värsta med att bli dömd för ett brott, samt ringa in begrepp som teoretiskt sett fick dem att vilja avstå från brottslighet.

Det allra vanligaste brottet respondenterna gjort sig skyldiga till är trafikbrott, som totalt är 26 stycken till antalet. Tre fall är ytterligare anmärkningsvärda, då det i ett fall innefattar framförandet av en trimmad moped. I de två andra fallen är det något knepigt, då respondenterna uppger att de begått trafikbrott, men har samtidigt uppgett att de saknar körkort, för både personbil och moped. Alternativen är att de gjort sig skyldiga till olovlig körning, eller så har de förlorat körkortet på grund av det begångna trafikbrottet. Till följd av frågorna rörande moped, som beskrevs tidigare, kan man anta att de flesta trafikbrott begick med personbil. Det brott som respondenterna uppgett näst flest gånger är snatteri, med totalt 13 fall. I övrigt har 3 stölder och 1 våldsbrott rapporterats. Inga uppgifter om rån eller bedrägeri finns med bland materialet. Värt att notera är att ett flertal av respondenterna säger sig ha begått fler brott än ett. Detta visar även statistiken, då antalet rapporterade brott är 43 till antalet, medan enbart 33 respondenter uppger att de begått brottsliga handlingar. (Se bilaga 1.4)

I sex fall har respondenternas brott gått till åtal och dom. Det första rör det trafikbrott som tidigare nämndes, med olovlig körning av trimmad moped. Den andra domen rör ett fall av snatteri, den tredje ett fall av stöld, den fjärde våldsbrott (misshandel) samt det femte och sjätte som rör olaga alkoholinnehav.

Ett antal frågor rörde respondenternas brottsbenägenhet och inställning till brott. I enkäten fick de således svara på ett antal påståenden, en del av dem fiktiva. I dessa beskrevs scenarion där respondentens vilja och intresse i att begå det fiktiva brott undersöktes. Dessa fiktiva och påhittade scenarion behandlade möjligheter till att begå stölder och ett spektakulärt rån.

Resultatet här visade sig vara blandat, men av alla respondenter uppvisade ett fåtal ett visst mått av intresse för brottslighet. Dessa respondenter säger sig vara intresserade av att begå brottsliga handlingar, främst för att uppnå ekonomisk vinning.

Av alla respondenter har 9,8 % svarat Absolut, Ja och Kanske på frågan om de kan tänka sig begå ett brott för status, respekt och pengar. Hela 90,2 % av respondenterna var dock ej villiga att begå dessa handlingar.

Figur 3. Begå brott för status, respekt och pengar

Beträffande de övriga påståendena, rörande frågor om viljan att delta i grova stölder och rån, var det även här ett fåtal av respondenterna som visade intresse. Fem respondenter kunde tänka sig att delta i en stöld med 10 000 kr i vinst, åtta av respondenterna kunde tänka sig att delta i en grov stöld med 50 000 kr i vinst, medan slutligen fem respondenter var villiga att delta i det spektakulära rånscenariot (Se bilaga 1.5). Dessa resultat kring respondenternas intresse och vilja att begå brott, bygger på hypotetiska grunder, och bör därför inte betraktas med hög trovärdighet. De ger enbart en inblick i hur vissa respondenter, i alla fall i den fiktiva verkligheten, intresserar sig för brott.

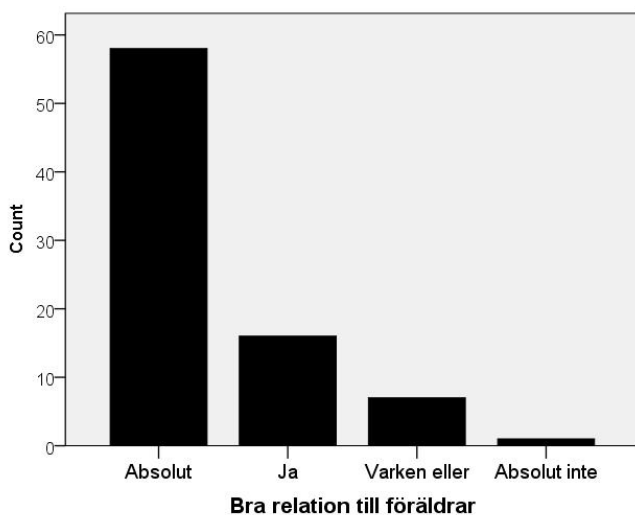
De faktorer och aspekter som enligt respondenterna får dem att avstå från brott, eller skulle vara det värsta med att dömas för ett brott, ses i båda fallen själva inkapaciteringen som det värsta. Fängelset är på så sätt enligt respondenterna en stark orsak till att inte begå brott. Övriga orsaker som starkt bidrar till att hålla sig borta från brottslighet är familj, vänner och framtida planer och mål. Just familjens och vännernas besvikelse och risken att förlora kontakt med dessa uppfattas som starka orsaker bland respondenterna att leva laglydigt.

6.4 Sociala band och skambeläggning

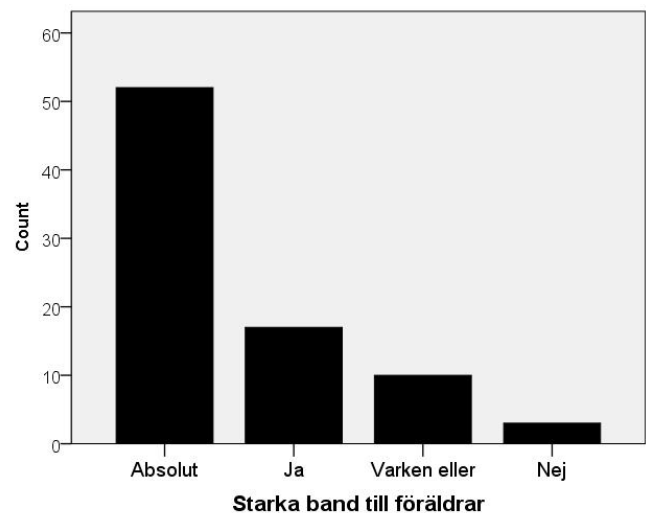
En stor del av enkätens frågor utgår ifrån teorin om sociala band, även om det inte är uppenbart och tydligt av frågorna att döma. Dessa band, som är fyra till antalet, behandlar relationen till familj och vänner, framtida planer och drömmar, fritidsintressen och sysselsättning samt övertygelser och tro. Enligt teorin ger starka band avhållsamhet från brott,

medan svaga band kan leda till brottslighet (Hirschi, 2002). Ett antal frågor är även baserade på teorin om återintegrerande skambeläggning, och undersöker respondenternas relation till skam och skamkänslor. Grunden i teorin är att skambeläggning som utförs på rätt sätt verkar återintegrerande, vilket medför att man avstår från brottsliga och avvikande handlingar. Det som anses vara rätt sätt, är att skambeläggningen fokuseras på handlingen, inte på individen. Hamnar skammen på individen, leder detta till en stigmatisering vilken kan leda till fortsatt brottslighet (Braithwaite, 1989).

Respondenterna fick besvara ett antal påståenden om deras upplevda relation till familj, skola, vänner, fritid och framtidsutsikter. En viktig del är föräldrarnas roll och betydelse, vilket visade sig vara klart varierande. 9,7 % av respondenterna, eller åtta stycken, ansåg sig inte ha en bra relation till sina föräldrar. Vid frågan om de har starka band till sina föräldrar, är det 15,9 %, eller 13 stycken, som anser sig ha svaga och dåliga band till sina föräldrar.

Figur 4. Relation till föräldrar

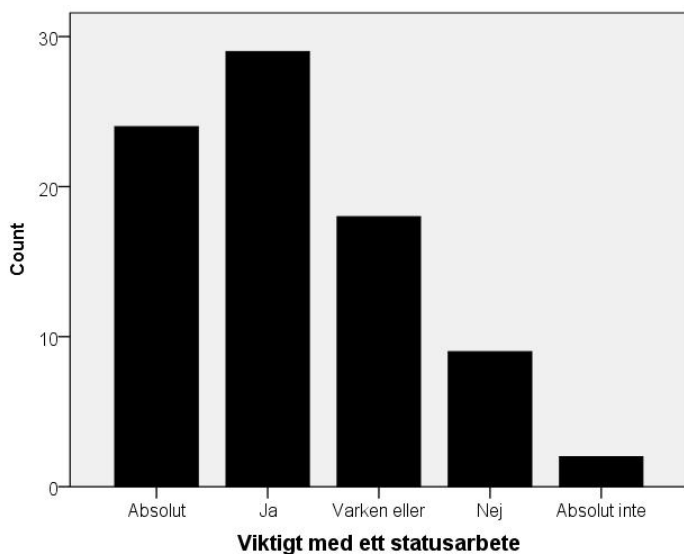
Figur 5. Band till föräldrar

6.4.1 Skola, utbildning och framtid

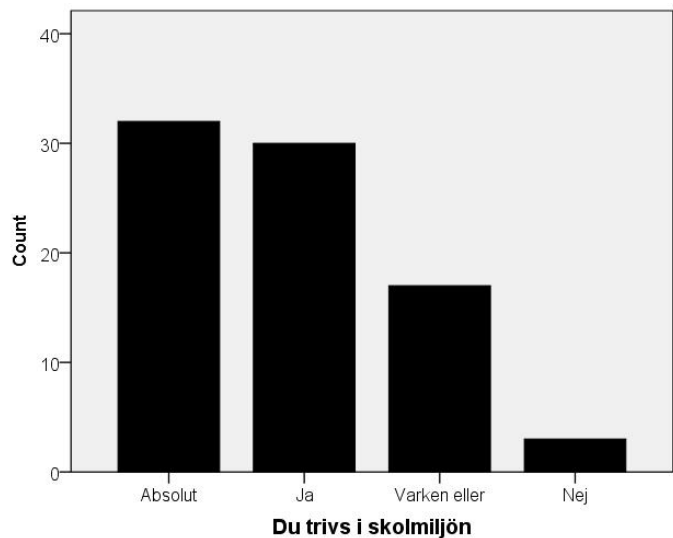
Vid frågorna rörande skola, utbildning och framtid, var även de resultaten varierande.

Angående trivsel i skolmiljön, säger sig 24,4 %, eller 20 stycken, att de inte trivs i skolan.

Beträffande vikten av att prestera i skolan och få höga betyg, anser 65,9% av respondenterna att detta är betydande. 25,6 % tycker att det har så stor betydelse, medan 8,5% tycker att det verkligen inte är viktigt att prestera/få höga betyg. På frågan om hur viktigt det är att i framtiden inneha ett arbete som kräver en hög utbildning, ett så kallat högstatus arbete, tyckte 64,6 % av respondenterna att detta är betydande. 22 % anser att det inte spelar så stor roll, medan 13,4 % tycker att det verkligen inte är viktigt (Se även bilaga 1.6).

Figur 6. Viktigt med statusarbete

Figur 7. Trivsel i skolmiljön

6.4.2 Vänner, fritid och inställning till rättsväsendet

92,7% av respondenterna uppger sig ha nära vänner, medan enbart 7,3 % uppger att de saknar nära vänner. På fritiden sysslar 79,3 % med någon typ av fritidssysselsättning, i form av främst idrott/sport, träning/motion eller förening. Resterande 20,7 % har dock inte uppgett någon sysselsättning på fritiden. Vid frågan om de upplever fritiden som uttråkande, anser 24,4 % att så är fallet. 19,5 % är varken aktiverade eller känner sig uttråkade, medan resterande 56,1 % upplever sig som aktiverade och känner inte att de är uttråkade. Vid frågan om man litar på polisen svarade 64,6 % att man har tilltro till deras arbete. 29,3 % vare sig tilltror eller misstror, medan 6,1 % inte litar på polisen. 58,5 % säger sig lita på samhällets lagar och regler, medan 41,5 % inte anser sig göra detta (Se även bilaga 1.7).

6.4.3 Skambeläggning

På frågan om respondenterna upplever skam som något obehagligt, svarade 59,8 % att så var fallet. 29,3 % säger sig vara neutrala inför skamkänslan medan 11 % påstår att de inte anser att skam är speciellt obehagligt. Respondenterna ansåg även att fokuset på skambeläggningen mot dem låg och vägde mellan handling och individ, mellan kyla och värme. 28 % ansåg att skambeläggningen fokuserades på dem själva som individer, medan 28,1 % istället upplevde fokus på handlingen. 29,3% uppgav att de kände sig dåliga och usla vid skambeläggningen, medan 20,8% tyckte sig känna omtanke och värme (Se bilaga 1.8).

7. Diskussion och analys

7.1 Ungdomsbrottslighet och sociala band

Materialet i denna undersökning uppvisar ett resultat som är intressant att analysera.

Ungdomarnas svar och självrapportering tyder på att brottsbenägenheten är närvarande, och att ett flertal gjort sig skyldiga till brott. Även fast de befinner sig i en period, där de enligt forskning och statistik bör sluta att begå brott, visar sig ändå ett flertal vara benägna till att fortsätta (Blumstein et.al, 2007, ss.3-5). Men varför begår vissa av respondenterna brott, och varför är de benägna att utföra fler kriminella handlingar? För att undersöka orsakerna till ungdomsbrottsligheten i detta arbete, kommer teorierna om sociala band och återintegrerande skambeläggning att användas som analysredskap.

Enligt Travis Hirschis teori om sociala band kan brottslighet förklaras genom individens integration med det rådande samhället och dess värderingar. Hirschi ställde sig frågan varför inte alla begår brott, istället för att fråga sig varför vissa individer begår brott (Hirschi, 2002). Hirschi menar att individen utsätts för social kontroll, i form av bland annat de fyra banden anknytning, åtaganden, delaktighet och övertygelse (Hirschi, 2002, ss.16-26). Så varför begår inte alla av de 82 respondenter som ingår i denna undersökning brott? För att försöka få svar på detta får vi mer grundligt och analyserande granska respondenternas relationer till dessa sociala band.

7.1.1 Anknytning till familj, vänner och skola

Det första bandet Hirschi tar upp är anknytning till föräldrar, vänner och skola.

Respondenterna fick besvara en mängd frågor rörande deras sociala band och relationer till sin omgivning. För det första är vikten av starka band till föräldrarna betydande, varefter ett test för att kontrollera detta utfördes. Variablerna, *Begå ett brott för respekt, status och pengar* ställdes mot *Bra relation till föräldrar*, i en bivariat analys där signifikansen testades med ett Chi²-test samt ett Cramers V-test. För både metoder krävs ett värde på under ,005 för att sambandet ska betraktas som statistiskt signifikant. Men andra ord måste mer än 95% kunna härledas till det statistiska sambandet och mindre än 5% till slumpen. Detta krävs för att nollhypotesen (H₀) ska avfärdas. Varför två metoder använd är för att öka trovärdigheten och för att stärka signifikanta resultat, om dessa uppstår (Djurfeldt et.al, 2013, ss.221-222). Vid test av dessa två variabler återfanns ett statistiskt samband, med ett värde på ,000 för både mätmetoderna. Med andra ord tyder resultatet på att ungdomarna i denna undersökning med

en svagare relation till föräldrarna, är mer benägna att begå brott (Se bilaga 2.1). Enligt Hirschi är svaga band till föräldrar en möjlig och bidragande orsak till varför ungdomar begår brottsliga handlingar (Hirschi, 2002, s.83-85). Relationen till föräldrarna är mycket varierade bland respondenterna., där olika starka band till mor och fader, skilda föräldrar och avsaknaden av en fadersgestalt, ge komplexa resultat. Travis Hirschi diskuterar konventionella föräldrar till skillnad mot okonventionella föräldrar. Det som enligt Hirschi skiljer dessa åt är främst socioekonomisk status och klass, där den senare främst består av låg klass. Det som mer kännetecknar är låg utbildningsnivå, dåliga arbetsrelationer och en svag anknytning till det övriga samhället (Hirschi, 2002, ss.94-97). Efter ett flertal sambandstest, där variabeln ”*Begå ett brott för respekt, status och pengar*”, ställdes mot variabler i form av föräldrarnas sysselsättningsgrad och utbildning, återfanns enbart ett statistiskt samband mellan den ovan nämnda variabeln och ”*Arbetar din mor*”. Både ett Chi²-test och ett Cramers V-test utfördes, och både visar upp en signifikans på ,001 (Se bilaga 2.2). Det finns således ett samband mellan ungdomarnas brottsbenägenhet och deras mödrars arbetssituation, där de ungdomar med mödrar som har annan sysselsättningsgrad än heltidsarbete är mer brottsbenägna än de ungdomar med heltidsarbetande mödrar. Som tidigare nämnt återfinns även ett statistiskt samband mellan mödrarnas sysselsättningsgrad och deras utbildning, där de med lägre utbildning även tenderar att inneha andra former av sysselsättning än heltidsarbete (Se bilaga 1.3) Hirschi menar dock att starka band till en fadersgestalt av låg klass, ökar brottsbenägenheten (Hirschi, 2002, s.95). I detta fall påvisas dock motsatsen, där mödrar av låg klass tenderar att öka brottsbenägenheten hos sina barn.

Anknytningen till vänner är svårstuderad, något som Hirschi själv antydde i sin undersökning (Hirschi, 2002, s.161). En klar majoritet av respondenterna säger sig ha nära vänner, vilket gör det svårt att hitta samband mellan vänner och brottslighet. Enligt Hirschi handlar det mycket om självkänsla, där individer med starka sociala band söker sig till andra med likartade starka band. De med svagare band och sämre självkänsla söker sig därför till sina fränder (Hirschi, 2002, ss.159-161). Eftersom man inte vet vilka typer av vänner det handlar om, är det svårt att studera. Exempelvis kan en individ anse sig ha nära vänner, men de har alla svagare relationer till det sociala och ingår i en destruktiv gängmiljö där brottslighet är accepterat.

7.1.2 Åtaganden mot högre utbildning och arbete

Då de allra flesta säger sig trivas relativt bra i skolmiljön, är det svårt att studera detta i relation med brottsbenägenhet. Nästa band Hirschi nämner, är åtaganden, vilket hänger samman med skolmiljön. Åtagande behandlar intresset för studier och mål inför framtiden. Essensen i detta är att framtida mål mot hög utbildning och ett "bra" arbete påvisar starka band. Resultaten jag finner bland respondenterna tyder på något annat. Inga direkta samband kan antas föreligga mellan detta och brottsbenägenhet. Svartalternativen är naturligtvis varierande, där de flesta anser det som viktigt med högre utbildning och sin framtid, medan vissa inte ser det som särskilt viktigt. Den senare kategorin som inte håller detta som mycket viktigt, borde enligt Hirschis idé inneha en högre brottsbenägenhet (Hirschi, 2002, ss.132-134, 185-186). Tester visar dock att det är svårt att finna statistiska samband för att det hela föreligger enligt Hirschis teori. Bland de respondenter som uppvisar brottsbenägna tendenser, har i ett flertal fall svalare intressen inför framtiden. Detta kan dock som sagt inte påvisas.

7.1.3 Delaktighet i ansedda fritidsaktiviteter

Det Hirschi syftar till i denna punkt är att ansedda aktiviteter på fritiden håller individerna borta från brott. Kort och gott har man inte tid att begå brottsliga handlingar om man fyller sin fritid med meningsfulla aktiviteter (Hirschi, 2002, ss.187-192). Inget samband återfinns mellan brottsbenägenhet och fritidssysselsättning, trots att 20,7 % uppger att de saknar aktiviteter på fritiden samt att 24,4 % upplever sig uttråkade på sin fritid. Även om inte ett samband kan hittas, finns det ändå ett urskiljningsbart mönster. Unga killar, som uppgett gym och tränings som aktivitet, har i all väsentlighet även uppgett att de känner sig uttråkade. En del av dessa har högre brottsbenägenhet, och en del av de övriga sociala banden kan betraktas som svaga. En intressant aspekt i denna diskussion är Hirschis upptäckt att unga killar som tränar och anser sig vältränade, ofta finns representerade beträffande högre brottsbenägenhet (Hirschi, 2002, s.196).

7.1.4 Övertygelsen och tron på rättssystemet

Enligt Hirschi är övertygelsen väldigt viktig, att man delar samhällets värderingar och normer. Föräldrar av låg klass tenderar att inneha svagare tro på rättssystemet, medan föräldrar av högre klass har starkare. Detta förhållningssätt speglar av sig från föräldrar till barn, vilket gör att ungdomar med föräldrar som innehar låg tilltro även själv generellt sett har det (Hirschi, 2002, ss.212-215). Inga statistiska samband hittas, dock kan man utifrån resultatet dra vissa

slutsatser. Bland annat tenderar föräldrar, främst mödrar, med avsaknad av heltidsarbete ha en lägre tilltro, vilket då speglas i deras barn. De respondenter som säger sig ha en lägre tilltro till rättsväsendet, förekommer ofta i samband med att övriga sociala band tenderar att vara svaga samt en något högre brottsbenägenhet (Se bilaga 2.3).

7.2 Ungdomsbrottslighet och skambeläggning

Hur kan vi då med hjälp av John Braithwaites teori undersöka orsakerna till ungdomsbrottslighet? Vad Braithwaite teori handlar om är främst hur skambeläggningsen sker. Kort beskrivet är skam som fokuseras på individen negativ och leder till en stigmatisering och fortsatt brottslighet, medan skam som fokuseras på handlingen som sådan är positiv och leder till avhållsamhet från brottsliga gärningar. När denna skambeläggning sker på detta sistnämnda sätt, verkar det enligt Braithwaite återintegrerande. (Braithwaite, 1989, ss.80-83). Majoriteten av respondenterna ansåg att skam och skamkänslor är något obehagligt som främst undviks, medan ett fåtal verkade avtrubbade. För att undersöka om den skam ungdomarna varit utsatt för kan ses som återintegrerande, är ingen lätt uppgift. Genom ett sambandstest mellan variablerna *Begå ett brott för respekt, status och pengar* och *Var fokuseras skambeläggningsen* uppvisade inte detta ett signifikant samband, med ett värde på ,028 (Se bilaga 2.4). Genom granskning av varje enskild enkät återfinns ett märkbart samband, där respondenter som enligt utsago har beskrivit sig utsatta för vad Braithwaite betraktar som en negativ och stigmatiserande skambeläggning, även i flertalet fall har uppgett en högre brottsbenägenhet och uppvisar svaga sociala band. De respondenter som däremot har beskrivit en positiv skambeläggning, har även mycket låg benägenhet till brott och uppvisar relativt starka sociala band. Ett samband finns således mellan skambeläggning och sociala band.

Efter ett sambandstest mellan variablerna *Känsla vid skambeläggning* och *Betraktad som vuxen*, återfanns ett signifikant stöd för ett samband mellan dessa två faktorer. Övergången från ungdom till vuxen beskrivs av Hirschi som en betydande del av det sociala banden Åtaganden (Hirschi, 2002, ss.163-170). Sambandet tyder på att de som har utsatts för det Braithwaite menar är en stigmatiserande och negativ skambeläggning, även upplever att de inte betraktas som vuxna individer (Se bilaga 2.5).

7.3 Avslutande diskussion

Syftet i detta arbete var att försöka undersöka brottslighet och brottsbenägenhet bland ungdomar i slutet av tonåren. För att studera orsakerna till ungdomsbrottsligheten användes teorierna om sociala band och återintegrerande skambeläggning. Materialet som undersökningen baseras på är litet, och det blir således svårt att få ett representativt urval vilket gör det omöjligt att få fram ett representativt resultat.

7.3.1 Problematik och kritisk reflektion

För det första, som tidigare diskuterats, är det svårt att använda enkätens avslutande hypotetiska frågor till något konkret. Trovärdigheten är allt för låg, och respondenternas svar på dessa frågor hör som oftast inte ihop med hur de skulle agera och reagera i det verkliga livet. Därför kan dessa hypotetiskt inriktade frågor enbart ge oss en vag bild över respondenternas inställning och benägenhet till att begå brott.

För det andra säger sig närmare 10 % av respondenterna att de är intresserade av att begå brott, något som är svårtolkat och svårbedömt. Det hela beror naturligtvis på brottets art, där respondenten i större utsträckning kan vara villig att begå ett bedrägeri, men inte alls ett våldsamt rån. Ytterligare och djupare frågor bör ställas, för att utröna vilka typer av brott som är intressanta, och vilka motiv som starkast ligger bakom brotten. Några av respondenterna syftade på att just pengar var en stark drivkraft, något som i efterhand hade varit lämpligt att studera djupare och mer detaljerat. Det hade även varit relevant och intressant att undersöka sambanden mellan de faktorer respondenterna såg som avhållande från brottslighet i relation till deras egen brottsbenägenhet.

Resultatet blir därför svårstuderat, då det är komplicerat att se orsakerna och faktorerna bakom de 10 % som ansåg sig benägna att begå brottsliga handlingar. Därför borde ytterligare material ligga till grund, för att utröna vilka brott i detalj det handlar om, vilka faktorer som driver på brottsbenägenheten samt se vilka orsaker som enligt respondenterna främjar avhållsamhet från brott. Detta hade kunnat förklara resultatet betydligt mer detaljerat och tydligt, än vad som nu är möjligt.

7.3.2 Slutsatser mellan resultat och teori

Orsakerna och faktorerna till ungdomsbrottslighet bland respondenterna i denna undersökningar har visat sig vara svårstuderade. Dock återfinns vid ett flertal fall statistiska samband som kan utgöra en förklaringsgrund till brottsbenägenheten hos respondenterna i undersökningen. För det första utgör relationen och banden till föräldrar en viktig del, då ett signifikant samband kan hittas mellan brottsbenägenhet och denna relation. För det andra stämmer Hirschi's idé om att ungdomar till lågutbildade föräldrar har högre brottsbenägenhet. I undersökningen återfanns ett samband mellan ungdomarnas benägenhet och deras mödrars sysselsättningsgrad. Mödrarnas sysselsättning visade sig även vara signifikant förknippat med deras utbildningsnivå. Med andra ord visade det sig att mödrar med låg utbildning ofta hade en annan sysselsättningsgrad än heltidsarbete, och att deras barn är mer brottsbenägna än andra. Värt att notera är att det är för mödrarna detta samband återfinns, och inte hos de lågutbildade fäderna som Hirschi syftade på. En förklaring kan vara att denna, till skillnad från Travis Hirschi's undersökningen, innefattar både flickor och pojkar. Kanske har flickor en starkare anknytning till sin mor, medan pojkar har en starkare anknytning till sin far. Eller så har mödrarna en större betydelse i påverkan av även pojkar, än vad Hirschi menade.

Beträffande skambeläggning är det svårt att hitta förklaringsgrunder till den som återintegrerande. Ungdomar med svaga sociala band och en självrapporterad högre brottsbenägenhet visade sig också oftare än andra vara utsatta för en negativ skambeläggning som fokuserat på dem som individer. Om den felaktiga skambeläggningen är orsaken till de svaga sociala banden och brottsbenägenheten, eller om det är de svaga sociala banden som påverkat skambeläggningen, är svårt att säga. Den enda slutsatsen man kan anta är att det finns ett samband mellan sociala band och skam, vilket kan bevisas i ett signifikant resultat mellan skamkänslor och vuxenhet. De som inte känner sig vuxna och betraktade som sådan, har också i hög grad dåliga känslor förknippat med skambeläggning.

Avslutningsvis bör det sägas att ett visst samband föreligger mellan ungdomsbrottslighet och sociala band, vilket går att urskilja i denna undersökning. Det är dock svårt att ta fram djupare och tydligare relationer i en enkät av denna storlek. Det vore därför intressant att fortsätta studera sociala band i relation till den svenska ungdomsbrottsligheten, och med hjälp av mer detaljerade enkäter och i kombination med intervjuer, utröna tydligare samband och resultat.

7. Referenslista

7.1 Tryckt litteratur

Andershed, Henrik., Andershed, Anna-Karin & Söderholm-Carpelan, Kerstin (RED.) (2010). *Ungdomar som begår brott - Vilka insatser fungerar?.* Stockholm: Gothia Förlag AB.

Braithwaite, John (1989). *Crime, shame and reintegration.* New York: Cambridge University Press.

Bryman, Alan (2013). *Samhällsvetenskapliga Metoder.* Malmö: Liber AB, Uppl 2.

Djurfeldt, Göran., Larsson, Rolf & Stjärnhagen, Ola (2013). *Statistisk verktyglåda 1 – samhällsvetenskaplig orsaksanalys med kvantitativa metoder.* Lund: Studentlitteratur AB, Uppl 2:6.

Ejlertsson, Göran (2005). *Enkäten i praktiken - En handbok i enkätmetodik.* Lund: Studentlitteratur AB, Uppl 2.

Ejvegård, Rolf (2012). *Vetenskaplig metod.* Lund: Studentlitteratur AB, Uppl 4.

Estrada, Felipe & Flyghed, Janne (RED.) (2007). *Den svenska ungdomsbrottsligheten.* Lund: Studentlitteratur AB.

Evenshaug, Oddbjörn & Hallen, Dag (2001). *Barn- och ungdomspsykologi.* Lund: Studentlitteratur AB, Uppl 2:11.

Hirschi, Travis (2002). *Causes of delinquency.* New Jersey: Transaction Publishers.

Lilly, J.Robert., Cullen, Francis T., & Ball, Richard A. (2011). *Criminological Theory - Context and Consequences.* Thousand Oaks, California: SAGE Publications.

Messerschmidt, James W. (2004). *Flesh & Blood – Adolescent gender diversity and violence.* Oxford: Rowman & Littlefield Publishers INC.

Piquero, Alex R., Farrington, David P. & Blumstein, Alfred (2007). *Key Issues in Criminal Career Research.* New York: Cambridge University Press.

Ring, Jonas (1999). *Hem och Skola, Kamrater och Brott.* Kriminologiska Institutionen, Stockholms Universitet, Stockholm: Avhandlingsserie 2.

Sahlin, Ingrid (2008). *Brottsprevention som begrepp och samhällsfenomen.* Lund: Arkiv förlag.

Smith, Philip & Natalier, Kristin (2005). *Understanding Criminal Justice - Sociological Perspectives.* London: SAGE Publications Ltd.

Svenning, Conny (2003). *Metodboken.* Eslöv: Lorentz Förlag, Uppl 5.

7.2 Rapporter och E-Dokument

Brottsförebyggande Rådet (2012) . *Att förebygga brott och problembeteenden i skolan.*

Idéskrift Nr. 19, Produktion Brottsförebyggande Rådet, URL:

http://www.bra.se/download/18.1ff479c3135e8540b2980008470/1335191161377/2012_Att_forebygga_brott_och_problembeteenden_i_skolan_Ideskrift_nr_19.pdf

Brottsförebyggande Rådet (2013). *Polisers syn på brottsförebyggande arbete.* BRÅ Rapport 2013:21, Produktion Brottsförebyggande Rådet, URL:

http://www.bra.se/download/18.45e874ba14203f9b5564974/1387188226757/2013_21_Polisers_syn_pa_brottsforebyggande_arbete.pdf

Brottsförebyggande Rådet (2013). *Brott bland ungdomar i årskurs nio, Resultat från skolundersökningen om brott åren 1995-2011.* BRÅ Rapport 2013:3, Produktion

Brottsförebyggande Rådet, URL:

http://www.bra.se/download/18.22a7170813a0d141d21800054454/1361886924770/2013_3_Brott_bland_ungdomar-i_arskurs_nio.pdf

7.3 Länkar

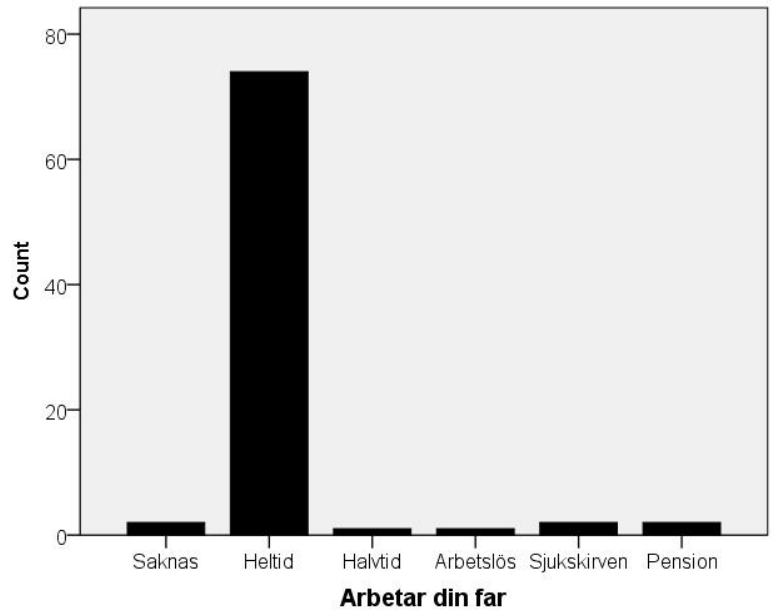
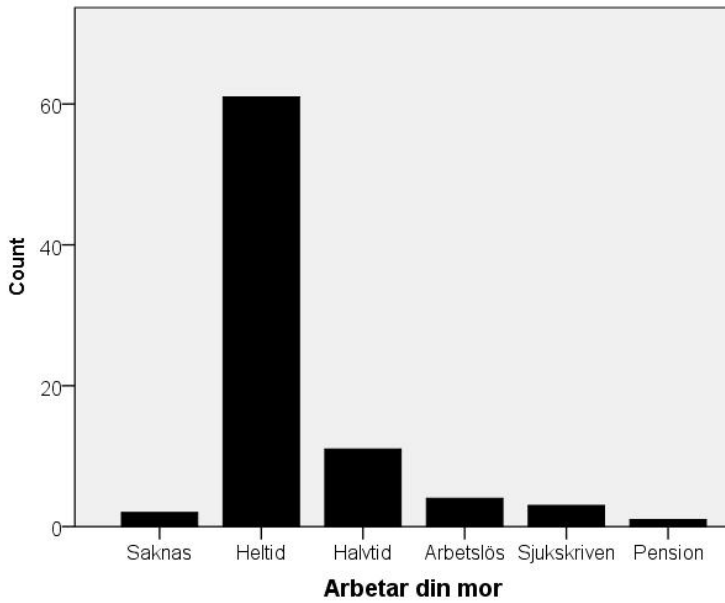
Transportstyrelsen – Krav på körkort för moped

<http://www.transportstyrelsen.se/sv/Nyhetsarkiv/Krav-pa-korkort-for-att-kora-moped-infors/2014-05-01>

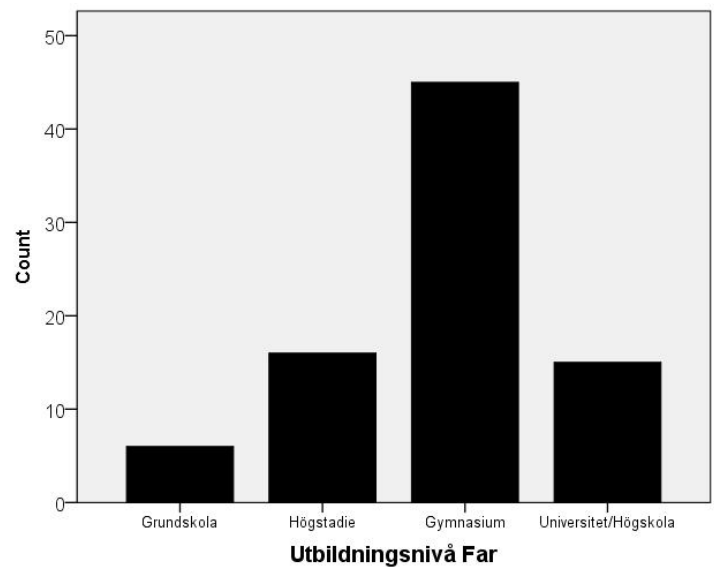
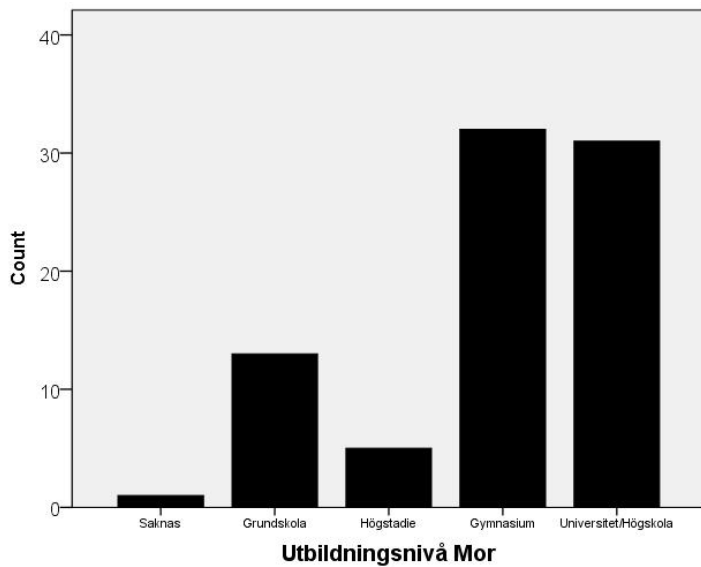
Bilagor

Bilaga 1 – Resultat

Bilaga 1.1 – Föräldrarnas sysselsättningsgrad

Bilaga 1.2 – Föräldrarnas utbildningsnivå

Bilaga 1.3 – Sambandstest mellan utbildning och sysselsättning - Mödrar

Arbetar din mor * Utbildningsnivå Mor Crosstabulation

Count		Utbildningsnivå Mor					Total
		Saknas	Grundskola	Högstadiet	Gymnasium	Universitet/Högskola	
Arbetar din mor	Saknas	1	0	0	0	1	2
	Heltid	0	11	2	22	26	61
	Halvtid	0	0	0	8	3	11
	Arbetslös	0	1	2	0	1	4
	Sjukskriven	0	0	1	2	0	3
	Pension	0	1	0	0	0	1
Total		1	13	5	32	31	82

Chi-Square Tests

	Value	df	Asymp. Sig. (2-sided)
Pearson Chi-Square	74,458 ^a	20	,000
Likelihood Ratio	36,831	20	,012
Linear-by-Linear Association	1,628	1	,202
N of Valid Cases	82		

a. 27 cells (90,0%) have expected count less than 5. The minimum expected count is ,01.

Bilaga 1.4 – Självrapporterad brottslighet

Brottsliga handlingar

	Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid Ja	33	40,2	40,2	40,2
Nej	49	59,8	59,8	100,0
Total	82	100,0	100,0	

Trafikbrott

	Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid Ja	26	31,7	31,7	31,7
Nej	56	68,3	68,3	100,0
Total	82	100,0	100,0	

Snatteri

	Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid Ja	13	15,9	15,9	15,9
Nej	69	84,1	84,1	100,0
Total	82	100,0	100,0	

Våldsbrott

	Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid Ja	1	1,2	1,2	1,2
Nej	81	98,8	98,8	100,0
Total	82	100,0	100,0	

Stöld

	Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid Ja	3	3,7	3,7	3,7
Nej	79	96,3	96,3	100,0
Total	82	100,0	100,0	

Bilaga 1.5 – Brottbenägenhet

Begå brott för status, respekt och pengar

	Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid Absolut	1	1,2	1,2	1,2
Ja	3	3,7	3,7	4,9
Kanske	4	4,9	4,9	9,8
Nej	10	12,2	12,2	22,0
Absolut inte	64	78,0	78,0	100,0
Total	82	100,0	100,0	

Tackar ja till en stöld med 10 000kr vinst

	Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid Ja	1	1,2	1,2	1,2
Kanske	4	4,9	4,9	6,1
Nej	9	11,0	11,0	17,1
Absolut inte	68	82,9	82,9	100,0
Total	82	100,0	100,0	

Tackar ja till en stöld med 50 000kr vinst

	Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid Absolut	2	2,4	2,4	2,4
Ja	3	3,7	3,7	6,1
Kanske	3	3,7	3,7	9,8
Nej	15	18,3	18,3	28,0
Absolut inte	59	72,0	72,0	100,0
Total	82	100,0	100,0	

Tackar ja till rån med 10 miljoner i vinst

	Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid Absolut	2	2,4	2,4	2,4
Ja	1	1,2	1,2	3,7
Kanske	2	2,4	2,4	6,1
Nej	6	7,3	7,3	13,4
Absolut inte	71	86,6	86,6	100,0
Total	82	100,0	100,0	

Bilaga 1.6 – Skola, utbildning och framtid

Du trivs i skolmiljön

	Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid Absolut	32	39,0	39,0	39,0
Ja	30	36,6	36,6	75,6
Varken eller	17	20,7	20,7	96,3
Nej	3	3,7	3,7	100,0
Total	82	100,0	100,0	

Viktigt att prestera/Få höga betyg

	Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid Absolut	25	30,5	30,5	30,5
Ja	29	35,4	35,4	65,9
Varken eller	21	25,6	25,6	91,5
Instämmer delvis inte	6	7,3	7,3	98,8
Absolut inte	1	1,2	1,2	100,0
Total	82	100,0	100,0	

Viktigt med ett statusarbete

	Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid Absolut	24	29,3	29,3	29,3
Ja	29	35,4	35,4	64,6
Varken eller	18	22,0	22,0	86,6
Nej	9	11,0	11,0	97,6
Absolut inte	2	2,4	2,4	100,0
Total	82	100,0	100,0	

Bilaga 1.7 – Vänner, fritid och inställning till rättsväsendet

Uttråkad på fritiden

	Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid Absolut	9	11,0	11,0	11,0
Ja	11	13,4	13,4	24,4
Varken eller	16	19,5	19,5	43,9
Nej	20	24,4	24,4	68,3
Absolut inte	26	31,7	31,7	100,0
Total	82	100,0	100,0	

Nära och goda vänner

	Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid Absolut	62	75,6	75,6	75,6
Ja	14	17,1	17,1	92,7
Varken eller	4	4,9	4,9	97,6
Nej	2	2,4	2,4	100,0
Total	82	100,0	100,0	

Fritidssysselsättning

	Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid Idrott/Sport	15	18,3	18,3	18,3
Träning/Motion	43	52,4	52,4	70,7
Förening	7	8,5	8,5	79,3
Ingen sysselsättning	17	20,7	20,7	100,0
Total	82	100,0	100,0	

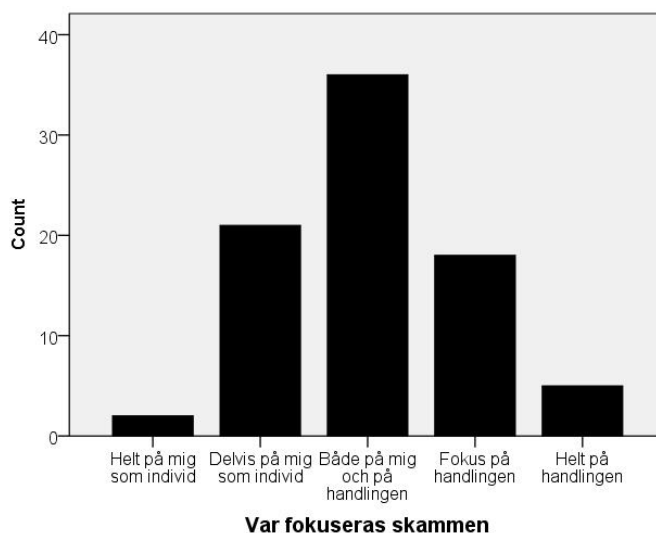
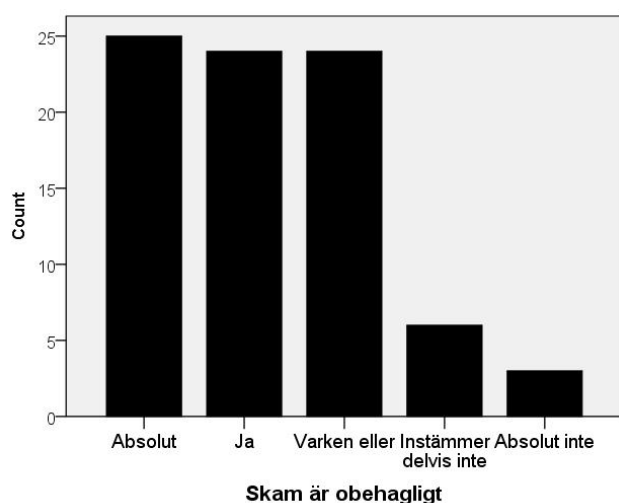
Litar på polisen och dess arbete

	Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid Absolut	20	24,4	24,4	24,4
Ja	33	40,2	40,2	64,6
Varken eller	24	29,3	29,3	93,9
Nej	3	3,7	3,7	97,6
Absolut inte	2	2,4	2,4	100,0
Total	82	100,0	100,0	

Litar på samhällets lagar och regler

	Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid Absolut	16	19,5	19,5	19,5
Ja	32	39,0	39,0	58,5
Varken eller	27	32,9	32,9	91,5
Instämmer delvis inte	5	6,1	6,1	97,6
Absolut inte	2	2,4	2,4	100,0
Total	82	100,0	100,0	

Bilaga 1.8 – Skambeläggning

Bilaga 2 – Analys

Bilaga 2.1 – Sambandstest mellan variablerna ”Begå brott för respekt, pengar och status” – ”Bra relation till föräldrarna”

Begå brott för respekt, pengar och status Omkodning * Bra relation till föräldrar Omkodning Crosstabulation

Count		Bra relation till föräldrar Omkodning			Total
		Ja	Varken eller	Nej	
Begå brott för respekt, pengar och status Omkodning	Ja	2	1	1	4
	Eventuellt	4	0	0	4
	Nej	68	6	0	74
Total		74	7	1	82

Chi-Square Tests

	Value	df	Asymp. Sig. (2-sided)
Pearson Chi-Square	21,910 ^a	4	,000
Likelihood Ratio	8,492	4	,075
Linear-by-Linear Association	9,725	1	,002
N of Valid Cases	82		

a. 7 cells (77,8%) have expected count less than 5. The minimum expected count is ,05.

Symmetric Measures

	Value	Approx. Sig.
Nominal by Nominal Phi	,517	,000
Cramer's V	,366	,000
N of Valid Cases	82	

Bilaga 2.2 – Sambandstest mellan variablerna ”Begå brott för respekt, pengar och status” – ”Arbetar din mor”

Arbetar din mor * Begå brott för respekt, pengar och status Omkodning Crosstabulation

Count		Begå brott för respekt, pengar och status Omkodning			Total
		Ja	Eventuellt	Nej	
Arbetar din mor	Saknas	0	0	2	2
	Heltid	2	2	57	61
	Halvtid	1	0	10	11
	Arbetslös	1	1	2	4
	Sjukskriven	0	0	3	3
	Pension	0	1	0	1
Total		4	4	74	82

Chi-Square Tests

	Value	df	Asymp. Sig. (2-sided)
Pearson Chi-Square	29,045 ^a	10	,001
Likelihood Ratio	13,426	10	,201
Linear-by-Linear Association	4,213	1	,040
N of Valid Cases	82		

a. 16 cells (88,9%) have expected count less than 5. The

Symmetric Measures

	Value	Approx. Sig.
Nominal by Nominal Phi	,595	,001
Cramer's V	,421	,001
N of Valid Cases	82	

Bilaga 2.3 - Tro på rättssystemet

Lagar och regler omkod * Arbetar din mor Crosstabulation

Count

		Arbetar din mor						Total
		Saknas	Heltid	Halvtid	Arbetslös	Sjukskriven	Pension	
Lagar och regler omkod	Instämmer helt & instämmer delvis	2	37	4	3	2	0	48
	Varken eller	0	21	4	1	1	0	27
	Tar avstånd & tar helt avstånd	0	3	3	0	0	1	7
Total		2	61	11	4	3	1	82

Bilaga 2.4 – Skambeläggning och brottsbenägenhet

Begå brott för respekt, pengar och status Omkodning * Var fokuseras skammen Crosstabulation

Count

		Var fokuseras skammen					Total
		Helt på mig som individ	Delvis på mig som individ	Både på mig och på handlingen	Fokus på handlingen	Helt på handlingen	
Begå brott för respekt, pengar och status Omkodning	Ja	1	2	1	0	0	4
	Eventuellt	0	3	1	0	0	4
	Nej	1	16	34	18	5	74
Total		2	21	36	18	5	82

Chi-Square Tests

	Value	df	Asymp. Sig. (2-sided)
Pearson Chi-Square	17,211 ^a	8	,028
Likelihood Ratio	12,743	8	,121
Linear-by-Linear Association	8,685	1	,003
N of Valid Cases	82		

a. 12 cells (80,0%) have expected count less than 5. The minimum expected count is ,10.

Bilaga 2.5 – Skambeläggning och vuxenhet

Känsla vid skambeläggning * Beträktad som vuxen Crosstabulation

Count

		Beträktad som vuxen					Total
		Instämmer helt	Instämmer delvis	Varken eller	Instämmer delvis inte	Instämmer inte alls	
Känsla vid skambeläggning	Känner mig dålig och usei	2	1	2	1	3	9
	Mår dåligt	3	5	6	1	0	15
	Varken eller	5	24	11	1	0	41
	Känner omtanke	2	8	3	1	0	14
	Upplever kärlek och omtanka	0	1	2	0	0	3
Total		12	39	24	4	3	82

Chi-Square Tests

	Value	df	Asymp. Sig. (2-sided)
Pearson Chi-Square	34,341 ^a	16	,005
Likelihood Ratio	24,415	16	,081
Linear-by-Linear Association	3,730	1	,053
N of Valid Cases	82		

a. 20 cells (80,0%) have expected count less than 5. The minimum expected count is ,11.

Bilaga 3 - Enkät

Kriminologi – Enkät

Under våren 2014 utför jag en undersökning inom det kriminologiska området.. Frågorna i enkäten handlar om era sociala band och hur ni ser och upplever skam. I slutet av enkäten kommer frågor som rör eran inställning till brott och kriminalitet.

Resultatet kan vara betydande för brottsbekämpning och förebyggande arbete, då resultatet kan visa hur viktigt sociala band och en positiv skambeläggning kan vara i ett brottspreventivt sammanhang. Enkäten riktar sig till 3:or studerande på gymnasiet, där de deltagande är över 18år.

Deltagandet är frivilligt, men jag är oerhört tacksam till alla er som väljer att delta och bidra med era relevanta svar. Enkäten är helt anonym, så skriv inte era namn eller personuppgifter. I undersökningen kommer inte vare sig stad eller skola nämnas vid namn, så eran personliga integritet bevaras till det yttersta. Alla era lämnade svar och uppgifter kommer behandlas konfidentiellt och integritetsskyddande, där inget av det ni skriver kan härledas tillbaka till er personligen. Enbart jag kommer läsa enkäterna och samtligt material kommer att förstöras efter att arbetet är slutfört.

Ett stort tack på förhand till alla er som deltar och gör denna undersökning möjligt!

Västra Götaland & Värmland, Våren 2014

Med Vänliga Hälsningar
Christian Granängen

Frågorna i denna enkät kan upplevas som ostrukturerade, men de är alla betydelsefulla för undersökningen. Läs frågorna noggrant och svara efter bästa förmåga, dit svar är viktigt. Tack!

Vid svar gör ett kryss i rutan Vid fel svar, skugga rutan

Vid utelämnat svar, lämna rutan tom

En del frågor är uppbyggda med skalor, från siffrorna 1 "instämmer", till siffrorna 5 "instämmer inte alls". Siffrorna 3 motsvarar ett neutralt svar.

Bakgrundsfrågor

1. **Kön** *Man* *Kvinna*

2. **Bostadsmiljö**
Stad *Förort* *Landsbygd*

3. **Bostadstyp**
Villa/Hus *Bostadsrätt* *Hyresrätt*

4. **Har du körkort för bil (B)?**
JA *NEJ* *Endast moped (AM)*

5. **Har du tillgång till en egen bil?**
JA *NEJ*

6. **Arbetar din mor?**
Heltid *Halvtid* *Arbetslös* *Sjukskriven* *Pension*

7. **Arbetar din far?**
Heltid *Halvtid* *Arbetslös* *Sjukskriven* *Pension*

8. Vad är din mors högsta utbildningsnivå?

Grundskola Högstadiet Gymnasium Universitet/Högskola

9. Vad är din fars högsta utbildningsnivå?

Grundskola Högstadiet Gymnasium Universitet/Högskola

Dina föräldrar

10. Upplever du dig ha en bra relation till dina föräldrar? (Ringa in den siffra som stämmer bäst in på dig)

Instämmer helt

1 2 3 4

Instämmer inte alls

5

11. Upplever du dig ha starka band till din föräldrar?

Instämmer helt

1 2 3 4

Instämmer inte alls

5

12. Strävar du efter att vara skötsam och ambitiös, för att dina föräldrar ska vara stolta och nöjda med dig?

Instämmer helt

1 2 3 4

Instämmer inte alls

5

13. Är det viktigt för dig vad dina föräldrar tycker, eller går du din egen väg?

Instämmer helt

1 2 3 4

Instämmer inte alls

5

Utbildning, vänner & fritid

14. Trivs du i skolan och i skolmiljön?

Instämmer helt

1 2 3 4

Instämmer inte alls

5

15. Är det viktigt för dig att prestera i skolan och få höga betyg?

Instämmer helt

1 2 3 4

Instämmer inte alls

5

16. Är det viktigt att ha en så hög utbildning som möjligt, exempelvis studier på högskola och universitet?

Instämmer helt

Instämmer inte alls

1 2 3 4 5

17. Betyder en hög utbildning på universitet/högskola mycket för dig?

Instämmer helt

Instämmer inte alls

1 2 3 4 5

18. Är ett arbete som kräver en hög utbildning, och som då är ett "högstatus-jobb", något du siktar mot?

Instämmer helt

Instämmer inte alls

1 2 3 4 5

19. Skulle du känna en stor besvikelse om du misslyckades med dina högre studier?

Instämmer helt

Instämmer inte alls

1 2 3 4 5

20. Har du nära och goda vänner?

Instämmer helt

Instämmer inte alls

1 2 3 4 5

21. Har du vänner som bryr sig om dig och att du mår bra?

Instämmer helt

Instämmer inte alls

1 2 3 4 5

22. Upplever du en press från dina vänner att prestera bra i din utbildning och att i framtiden få ett "högstatus-jobb"?

Instämmer helt

Instämmer inte alls

1 2 3 4 5

23. Deltar du i någon fritidsaktivitet eller är aktiv i föreningslivet?

Idrott/sport Träning/motion Förening

Beskriv:

24. Känner du dig uttråkad och att du inte har något att sysselsätta dig med på fritiden?

Instämmer helt

Instämmer inte alls

1 2 3 4 5

Hälsa och Kropp

25. Är du nöjd med ditt utseende och din kropp?

Instämmer helt

1 2 3 4 5

Instämmer inte alls

26. Blir du fysiskt och psykiskt betraktad som vuxen av människor runt dig?

Instämmer helt

1 2 3 4 5

Instämmer inte alls

27. Är det viktigt för dig att bli sedd och betraktad som en vuxen människa?

Instämmer helt

1 2 3 4 5

Instämmer inte alls

28. Använder du tobak, alkohol eller narkotika?

Röker Snusar Alkohol Narkotika

Övertygelse och tro

29. Litar du på polisen och anser att de gör ett bra arbete?

Instämmer helt

1 2 3 4 5

Instämmer inte alls

30. Litar du på staten och på samhällets lagar och regler?

Instämmer helt

1 2 3 4 5

Instämmer inte alls

31. Tycker du att lagarna i Sverige är effektiva och bra?

Instämmer helt

1 2 3 4 5

Instämmer inte alls

Skam

32. Tycker du att skam är obehagligt och otäckt?

Instämmer helt

1 2 3 4 5

Instämmer inte alls

33. Är skam en känsla du helst undviker att känna och uppleva?

Instämmer helt

1 2 3 4 5

Instämmer inte alls

34. Hur uppfattar du att dina föräldrar eller andra vuxna har använt skam när du under din uppväxt gjort fel? Har skammen hamnat på dig eller på handlingen du gjorde fel?

På mig

På handlingen

1

2

3

4

5

35. När dina föräldrar eller andra vuxna fick dig att skämmas över ett fel du gjort, kände du dig dålig och usel, eller upplevde du ändå kärlek och omtanke?

Dålig och Usel

Kärlek och Omtanke

1

2

3

4

5

Brottsbenägenhet och inställning till brott

36. Har du själv begått en brottslig handling? Om Ja, vilken/vilka?

Trafikbrott Snatteri Stöld Bedrägeri Rån Våldsbrott

37. Är du dömd för en brottslig handling?

JA NEJ

38. Om JA på föregående fråga, vilket/vilka brott är du dömd för? Beskriv!

Beskriv:

39. Du kan tänka dig att begå ett brott om det ger dig status, respekt och pengar?

Instämmer helt

Instämmer inte alls

1

2

3

4

5

40. En kamrat erbjuder dig att delta i en stöld med förväntad låg risk. Din förtjänst blir 10. 000 kronor. Tackar du JA till kamraten och deltar?

Instämmer helt

Instämmer inte alls

1

2

3

4

5

41. En kamrat erbjuder dig att delta i en stöld med förväntad låg risk. Din förtjänst blir 50. 000 kronor. Tackar du JA till kamraten och deltar?

Instämmer helt

Instämmer inte alls

1

2

3

4

5

42. En kamrat har tillsammans med för dig okända personer planerat ett stort väpnat rån mot en värdetransport. Nu behöver de en till deltagare, och din kamrat erbjuder dig. Som ersättning för rånet får du 10 miljoner kronor. Tackar du JA och deltar?

Instämmer helt

Instämmer inte alls

1

2

3

4

5

43. Om du till det nämnda erbjudande säger NEJ eller tvekar, vad får dig att göra det? (Ringa in TRE av de ord som är de starkaste orsakerna för dig att avstå)

Familj

Olagligt

Vänner

Utbildning

Skammen

Framtida jobb

Risken för fängelse

För lite förtjänst

Att skada människor

44. Oavsett vad du tidigare svarade, så tänker vi oss att du deltog i det grova rånet. Detta rån går dock fel, och ni grips av polisen. Du blir dömd för grovt rån, vilket innebär mellan 4-10 års fängelse. Vad upplever du är det värsta med detta straff? (Ringa in TRE av de ord som är de värsta)

Familjens besvikelse

Vännerna tar avstånd från dig

Arbetsmöjligheterna minskar

Människor du skadat

Betraktad som kriminell

Skammen

Moraliskt förkastligt

Fängelse

Förlust av frihet

45. Är det något du vill tillägga eller ha synpunkter på? Skriv det här!

Stort tack för din medverkan!

Utan dig är inte denna undersökning möjlig att genomföra!

Har du frågor och funderingar, är det bara att kontakta mig på min e-post adress:

christian.granangen@yahoo.se